

มานี: ชาติพันธุ์นอกนิยาม ความเป็นคนใต้

Mani : Ethnicity out of the Southern People's Definition

ธีระ จันกับะ

บทคัดย่อ

บทความวิชาการชิ้นนี้ เป็นผลจากการศึกษากระบวนการสื่อความหมายเกี่ยวกับชาติพันธุ์มานี มองผ่านการจัดแสดงนิทรรศการของพิพิธภัณฑสถานวิทยา มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์มานีของพิพิธภัณฑสถานวิทยา และวิเคราะห์การสื่อความหมายของนิทรรศการถาวร โดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างนิยมและกรอบแนวคิดสัญวิทยา ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการสื่อความหมายของพิพิธภัณฑสถานวิทยา เป็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์ให้กับชาติพันธุ์มานีผ่านการจัดแสดงนิทรรศการถาวร มีขั้นตอนคือ 1) การศึกษาเชิงสำรวจ 2) การเก็บข้อมูล 3) การค้นคว้าข้อมูล 4) การวิเคราะห์ข้อมูล 5) การศึกษาอิทธิพลภายนอก 6) การกำหนดเนื้อหา รูปแบบ กลวิธีการสร้าง 7) การคัดเลือกข้อมูล 8) การเลือกใช้สื่อ 9) การผลิตนิทรรศการ ความหมายตรงที่สื่อได้แสดงให้เห็นอัตลักษณ์มานีที่แตกต่างจากนิยามความเป็นคนใต้ของพิพิธภัณฑสถานวิทยา ทั้งในด้านลักษณะรูปร่างกาย พฤติกรรม ภาษาและวัฒนธรรม ความหมายนัยแฝงสื่อถึงคุณลักษณะเด่นของชาติพันธุ์มานีหลายด้าน การจัดแสดงข้อมูลชาติพันธุ์มานีของพิพิธภัณฑสถานวิทยาจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้ชมตีความได้ว่าชาติพันธุ์มานีเป็นคนอื่นในนิยามคนใต้

คำสำคัญ : มานี, คนใต้, ชาติพันธุ์, พิพิธภัณฑสถานวิทยา, อัตลักษณ์

Abstract

This article is a result of studying the process of interpreting meaning of Mani ethnicity by looking through the Folklore Museum's exhibits with its objective to analyze both the process of creating an ethnographic identity of the Folklore Museum and the meaning of permanent exhibition by using structuralist theory and semiotic framework. The results showed that the process of interpreting the meaning of the Folklore Museum was to build identity of the Mani people through permanent exhibitions with these following steps; 1) Survey study 2) Data collection 3) Information research 4) Data analysis 5) Study of external influences 6) Determination of content, form, construction strategy 7) Data selection 8) Media selection 9) Exhibition production. While the direct meaning was that the media portrayed a Mani identity differently from the Southern definition of the Folklore Museum in terms of body shapes, behaviours, languages, and cultures, the connotation conveyed the distinctive features of the Mani people in many aspects. The Folklore Museum's display of Mani ethnography was therefore part of the audience's interpretation of the Mani ethnicity as "others" in the Southern definition.

บทนำ

ความสับสนของคำและความหมาย “ชนเผ่าพื้นเมือง” ในประเทศไทยรวมถึงการนิยามและนำมาปฏิบัติตามมติสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติที่เมื่อประกาศไว้เมื่อราวปลายทศวรรษ 2530 ยังคงคลุมเครือ และขาดการอธิบายอย่างตรงไปตรงมาในสังคมไทย ไม่มีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญที่ระบุคำว่าชนเผ่าพื้นเมือง ในที่นี้จึงขอใช้คำเดิมว่า “ชาติพันธุ์” อันเป็นความเข้าใจร่วมกันว่าหมายถึง กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ได้รับการจัดแบ่งตามการพัฒนาข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศ เมื่อปี พ.ศ.2558 โดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

เรื่องราวชาติพันธุ์ (ชนเผ่าพื้นเมือง) เป็นสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวเรามาก ใกล้จนเป็นเรื่องที่หลายคนไม่สนใจใคร่รู้ ด้วยความปกติที่ไม่ได้คิดเรื่องชาติพันธุ์ จึงมองไม่เห็นถึงคุณประโยชน์ต่อตนและอาจคิดว่าไม่ได้เกี่ยวข้องกับกิจกรรมอันใดในชีวิตประจำวัน เราถูก

ทำให้เชื่อว่าเรื่องของชาติพันธุ์เป็นเพียงลักษณะทางชีววิทยา ไม่ได้เฉลียวใจว่าสิ่งที่รับรู้ผ่านมายาคติหลายชุด เราต่างรับรู้ เข้าใจเช่นนี้เรื่อยมาและอาจดำเนินต่อไปตราบเท่าที่เรายังปิดหู ปิดตา ปิดใจรับรู้

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2564) กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ว่า ชาติพันธุ์อุษาคเนย์มีเชื้อสายใกล้เคียงคนไทยมากกว่าคนจีนและคนฝรั่ง แต่กลับถูกปฏิเสธจากรัฐราชการรวมศูนย์ว่า “ไม่ไทย” แล้วคนกลุ่มนี้ถูกจัดเป็น “กลุ่มชาติพันธุ์” ที่มีนัยยะว่าไม่ใช่คนไทย แม้จะใช้ชื่อเรียกชาติพันธุ์ที่ดี คนในฟังแล้วไม่ระคายหู แต่โดยสรุปก็ไม่รับเป็น “คนไทย” แต่เป็นคน “ไม่ไทย” ไม่สามารถใช้ว่า “คนไทยเชื้อสาย...” ต่างจากคนจีนที่นับว่าเป็นคนไทยเชื้อสายจีน แม้ชนเผ่าต่าง ๆ จะได้รับรองความเป็นชาติพันธุ์ตามกฎหมายที่ได้รับการสนับสนุนให้ใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม จำต้องรักษาความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมเอาไว้จะเปลี่ยนแปลงให้ดูแปลกแยกจากอัตลักษณ์เดิมมิได้ สิ่งนี้สะท้อน

ถึงความเป็นคนอื่นในความเป็นคนไทยที่ถูกประทับด้วยนิยาม “กลุ่มชาติพันธุ์” ประโยชน์ที่จะตามมาในลำดับต้น ๆ ของการมีกลุ่มคนมากกว่าหนึ่งกลุ่มที่ยังคงดำเนินกิจกรรมในชีวิตแบบดั้งเดิม คือ การสร้างจะมีรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ผ่านกรรมวิธีต่าง ๆ ยิ่งสืบย้อนเวลาได้ห่างจากปัจจุบันมากเท่าไรก็ยิ่งเนื้อหอมทวีค่า

ความเคลื่อนไหวของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยขยายตัวมากขึ้นจนมีวาระ “วันชนเผ่าพื้นเมือง” และมีกิจกรรมวันชนเผ่าพื้นเมืองขึ้น โดยครั้งล่าสุดจัดขึ้นเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2564 กลุ่มชาติพันธุ์ทั่วประเทศได้จัดกิจกรรมออนไลน์เสนอความสำคัญของวันชนเผ่าพื้นเมือง นำเสนอของดีของกลุ่มชาติพันธุ์และชนเผ่าพื้นเมือง กิจกรรมสานพลังผลักดันกฎหมายคุ้มครองวิถีชีวิต-สิทธิชนเผ่าพื้นเมือง (สมาคมอิมเปค, 2564) สิ่งที่เกิดขึ้นยังคงตอกย้ำว่ากลุ่มชาติพันธุ์ยอมรับในความเป็นอื่นที่ผ่านการรับรอง/ครองความคิดให้เป็นอื่นโดยยินยอมพร้อมใจและสร้างกิจกรรมสะท้อนถึงความไม่ล่าหลังสุดโต่งที่มักถูกสังคมตราว่ายากต่อการสื่อสารในลักษณะสากลนิยม

ปรากฏการณ์ของชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพิ่มความถี่ในการนำเสนอต่อพื้นที่สาธารณะ เพิ่มช่องทางแทบทุกสื่อ สื่อมวลชนกระแสหลักและกระแสรองก็ขยับตัว รับลูกกันเป็นทอด ๆ จึงไม่ใช่เรื่องปกติของสังคมอีกต่อไป ภาพอำนาจจากส่วนล่างค่อย ๆ คมชัดและมีพลังขับเคลื่อนไปยังการแสดงท่าทีของรัฐบาลไทย คล้ายจะกดดัน/แกมบังคับรัฐบาลไทยให้เห็นความสำคัญต่อกลุ่มชาติพันธุ์มากขึ้นตามมติสหประชาชาติ ดังมีบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 70 ว่า

“รัฐพึงส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ให้มีสิทธิดำรงชีวิตในสังคม

ตามวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตดั้งเดิมตามความสมัครใจได้ อย่างสงบสุข ไม่ถูกรบกวน ทั้งนี้เท่าที่ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ หรือสุขภาพอนามัย” (ราชกิจจานุเบกษา, 2560, น.18)

หลังจากรัฐธรรมนูญมีบทบัญญัติเพื่อส่งเสริมและให้ความคุ้มครองชาวไทยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ เมื่อปี พ.ศ. 2560 ก็มีข่าวสารหรือความเคลื่อนไหวของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มากขึ้น กลุ่มชาติพันธุ์มานิเองก็ได้รับการนำเสนอผ่านทางสื่อหลายวาระ ทั้งสื่อของรัฐและเอกชน รวมถึงการเข้าไปมีที่ยืนในหน่วยงานระดับท้องถิ่นผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือนโยบายการพัฒนาในพื้นที่

การมีตัวตนของชาติพันธุ์มานิหรือในชื่อเรียกอย่างอื่นที่ปรากฏในเอกสารหรือสื่อต่าง ๆ อย่างน้อยก็ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และเริ่มชัดเจนเป็นรูปธรรมเมื่อกว่าสี่ทศวรรษที่ผ่านมา โดยหน่วยงานทางวัฒนธรรมของรัฐ อย่างสถาบันทักษิณคดีศึกษาและศูนย์วัฒนธรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา แสดงตนเข้ามารับบทบาทหน้าที่ศึกษาชาติพันธุ์มานิเชิงมานุษยวิทยา สังคมวิทยา คติชนวิทยาอย่างเป็นระบบ พร้อมกับการสนับสนุนจากภาครัฐหลายรูปแบบ ทั้งนี้สถาบันทักษิณคดีศึกษาได้เปิดมิติการศึกษาทางคติชนวิทยามาก่อนหน้านั้นราวห้าปี ในนามโครงการส่งเสริมภาษาและวัฒนธรรมภาคใต้ (ปี พ.ศ. 2518) และจัดทำสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ ปี พ.ศ. 2529 เผยแพร่สู่สาธารณะ สารานุกรมชุดนี้แพร่กระจายข้อมูลทางวัฒนธรรมภาคใต้อย่างกว้างขวาง เรื่องราวมานิกิปรากฏในสารานุกรมด้วยข้อมูลเชิงสรุปที่ถือว่าให้รายละเอียดพอสมควร และข้อมูลชุดดังกล่าวก็ถูกอ้างอิงเรื่อยมา จนกระทั่ง ในปี พ.ศ. 2537 ข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์

มานิ ถูกกำหนดให้จัดแสดงภายในห้องประวัติศาสตร์ และชาติพันธุ์ของพิพิธภัณฑสถานวิทยา ภายใต้ชื่อเรียก “ชาไก” โดยถูกจัดจำแนกให้เป็นกลุ่มชนชาวถ้ำ ภายใต้กรอบคิดการจัดแบ่งกลุ่มชนตามแนวคิดชนวิทยาที่ผู้คนชาวใต้ประกอบด้วยกลุ่มชาวไทยกะได ชว่น้ำ และชาวถ้ำ

ในบทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อศึกษากระบวนการสร้างอัตลักษณ์มานิของพิพิธภัณฑสถานวิทยา เพื่อวิเคราะห์การสื่อความหมายชาติพันธุ์มานิผ่านการจัดแสดงนิทรรศการถาวร ส่วนขอบเขตของการศึกษาด้านเนื้อหาศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสื่อความหมายมานิ ขอบเขตด้านเวลานับตั้งแต่เริ่มสถาปนาสถาบันทักษิณคดีศึกษาเพื่อการเก็บรวบรวม/ศึกษาข้อมูลทางคติชนภาคใต้ (พ.ศ. 2523) จนกระทั่งก่อนการเปิดให้บริการเยี่ยมชมนิทรรศการถาวรของพิพิธภัณฑสถานวิทยา (พ.ศ. 2539) โดยใช้พื้นที่ศึกษาในกลุ่มอาคารของพิพิธภัณฑสถานวิทยาที่จัดแสดงข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์

โดยมุ่งที่จะช่วยในการอธิบายกระบวนการกำหนดระบบ/รูปแบบการจัดแสดงนิทรรศการที่มีบางชาติพันธุ์และไม่มีบางชาติพันธุ์ รวมถึงเป้าประสงค์ที่จะทำความเข้าใจการสื่อความหมายเกี่ยวกับชาติพันธุ์มานิ โดยมองผ่านกรอบแนวคิดทฤษฎีสัญวิทยา ในบทความประกอบไปด้วยสี่ส่วนหลัก ส่วนแรกว่าด้วยตัวตนมานิในบริบทประวัติศาสตร์ภาคใต้ ส่วนที่สองเสนอเกี่ยวกับกระบวนการสร้างอัตลักษณ์มานิของพิพิธภัณฑสถานวิทยา ส่วนที่สามมองความสัมพันธ์ภายในตัวบท กลวิธี วาทศิลป์ และการสื่อความหมาย ส่วนที่สี่สังเคราะห์กับการวิเคราะห์ความหมายแฝง และส่วนสุดท้ายว่าด้วยความเป็นอื่นจากคนอื่นนิยาม

ตัวตนมานิในบริบทประวัติศาสตร์ภาคใต้

ข้อมูลเกี่ยวกับชาติพันธุ์ในประเทศไทยนั้น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) ได้ระบุไว้ว่า มีการพัฒนาข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศ เมื่อปี พ.ศ.2558 โดยศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) โดยสรุปพบว่ามีกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทยมีทั้งสิ้น 63 กลุ่ม กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในพื้นที่ภาคใต้มีด้วยกัน 7 กลุ่มชาติพันธุ์ และพบว่ามีถึง 4 กลุ่มชาติพันธุ์ในภาคใต้ที่ถูกจัดอยู่ใน 10 กลุ่มชาติพันธุ์ของประเทศไทยที่กำลังเผชิญกับปัญหาด้านสิทธิความเป็นพลเมือง สิทธิในที่ดินทำกิน การเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิความเป็นตัวตนที่ได้รับการยอมรับจากสังคม (สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.), 2564, น.11-18) กลุ่มชาติพันธุ์ในภาคใต้ทั้ง 4 กลุ่มที่กล่าวถึง มีชาติพันธุ์มานิ เป็นหนึ่งใน 10 กลุ่มชาติพันธุ์ที่กำลังเผชิญกับปัญหานั้นด้วย

“มานิ” เป็นชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในภาคใต้ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มประวัติศาสตร์หรืออาจถึงยุคก่อนประวัติศาสตร์ หากสืบย้อนไปมีการกล่าวถึงมานิตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ชื่อที่รู้จักกันทั่วไป คือ ชาไก หนึ่งข้อถกเถียงเรื่องชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ตามกันมา ไม่มีหลักเกณฑ์กำหนดชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นการใช้ชื่อตามทิวเขาตามราชการนิยมใช้กัน ชื่อตามศาสนาต่างๆ ชื่อตามตัวบทในวรรณกรรม หรือแม้แต่ใช้ชื่อตามคำบอกเล่าของคนนอก เช่น ชาไก เขมัม เงาะ เงาะป่า ชาแกล สะแก คนัง โอรังอัสนี ชาวปา ไ้เกลอ ชื่อเรียกยังคงเป็นสิ่งที่พูดถึงและรับฟังตามเหตุและผลภายใต้เงื่อนไขช่วงเวลาที่ยาวนานถึงความเข้าใจที่ตรงกันหมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์มานิที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ ในบทความนี้จะใช้การกำหนดชื่อเรียกเผ่าพันธุ์เนกริโตในภาคใต้นั้นว่า “มานิ” โดย

ยึดตามคำที่กลุ่มชาติพันธุ์นี้เรียกตัวเองเป็นเบื้องต้น มีสอดคล้องกับการกำหนดชื่อชาติพันธุ์ของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน) ที่เรียกชาติพันธุ์ (Ethnonym) ตามที่คนในใช้เรียกตนเอง (Endonym หรือ Autonym) (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2564)

แต่กระนั้นปรากฏคำที่ชาติพันธุ์มานิเรียกตัวเอง คือคำว่า ก้อย, มั่นนิ, คะนัง, อีกด้วย (สุภาคย์ อินทองคง, ไพบูลย์ ดวงจันทร์, และกานดา กาญจโนภาส, 2542, น.2245) เอกสารบางชิ้นยังยืนยันใช้ชื่อ “ชาไก” เนื่องจากเป็นชื่อที่ปรากฏในงานวิชาการหลายชิ้นและเป็นชื่อที่คนทั่วไปรู้จัก คล้ายกับว่ายังคงตั้งใจที่ผลิตซ้ำเพื่อความสะดวกต่อการทำความเข้าใจ บางคนอาจจะดูเป็นข้อขัดแย้งและดูคลอนทางชาติพันธุ์อยู่บ้าง แม้เพียงเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจตรงกันอันเป็นความสำคัญที่เหนือกว่าความเข้าใจในความหมายสัญลักษณ์ ความเข้าใจสับสนเช่นนี้มีมาร่วมถึงศตวรรษ ดังข้อเขียนของจิตร ภูมิศักดิ์ “ต้องจำแนกให้ชัดว่าพวกเขมมนี้เป็นคนละเผ่ากับชาไก อันเป็นชนชาติในตระกูลออสโตร-เอเชียติก, ซึ่งพวกหลังนี้อยู่ในมลายูเป็นส่วนใหญ่. แต่ทางภาษาไทยเราแต่โบราณมักเรียกรวมหมดทั้งเขมมและชาไกว่าเงาะ หรือ เงาะป่า.” (จิตร ภูมิศักดิ์, 2562, น.345) จนถึงปัจจุบันปี พ.ศ. 2565 เราต่างก็ยังสับสนอยู่และสับสนมากยิ่งขึ้นตามชนิดและจำนวนสื่อสารมวลชนที่ได้เสนอทัศนะที่ต่างจากเดิม ทั้งนี้ชื่อเรียกต่างๆ ไม่ได้ถือเป็นประเด็นสำคัญต่อการวิเคราะห์นิยามความเป็นอื่น

จิตร ภูมิศักดิ์ (2562, น.323) เขียนเรื่องชื่อชนชาติและฐานะทางสังคมกล่าวถึงมีลักษณะ กิราต นิชาท ทาสและนาคนผู้ขึ้นหยัดประกาศความเป็นคนและประเด็นกฎหมายมนุษย กรรม เขมม-เงาะ ไว้เมื่อ พ.ศ. 2519 ดังข้อความว่า

“ชนพวกแรกที่เข้ามาสู่อินเดียในยุคก่อนประวัติศาสตร์คือ ชนเผ่าเนกริโต, คือพวกคนร่างเล็ก แคระจากอัฟริกา. ชนพวกนี้แพร่ไปอยู่ทั่วอินเดีย; ยังมีร่องรอยเหลืออยู่ทางรัฐอัสสัมตะวันออกและรัฐนาคาปัจจุบัน, คือที่เรียกว่าพวกนาคหรืออนาคา, นอกนั้นยังมีเหลืออยู่เป็นชนล้าหลังตามป่าทางอินเดียได้อีกบ้าง. พวกนี้เป็นพวกเดียวกับชาไก เขมมในมลายูและเงาะในไทย. ระดับทางสังคมของชนเผ่านี้เป็นพวกแสวงหาอาหารกินตามธรรมชาติ ไม่ใช่ผลิตอาหารขึ้นเอง, ไม่มีการจัดตั้งทางสังคมเป็นบ้านเป็นเมืองแต่อย่างใด. ลัทธิประเพณีของพวกนี้ที่เด่นชัดคือ กราบไหวบูชาต้นไม้ไทร ซึ่งได้ถ่ายทอดทิ้งไว้ให้แก่ชนเผ่าอื่นๆ ที่เข้ามาในอินเดียนานหลังๆ. ภาษาของชนเผ่านี้ได้ถูกภาษาชาชาติที่เข้ามาพิชิตภายหลังกลืนหายสูญไปสิ้นแล้ว จึงไม่มีเหลือพูดจากันเลยบนผืนแผ่นดินอินเดียปัจจุบัน”

ข้อมูลเกี่ยวกับชาติพันธุ์มานิในสารานุกรมวัฒนธรรมภาคใต้ พ.ศ. 2529 เลือกใช้ชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์มานิว่า “ชาไก” คล้ายเจตนาใช้ชื่ออันที่เป็นคนทั่วไปรู้จัก แม้สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้ พ.ศ.2542 ซึ่งเป็นฉบับชำระใหม่ ก็ยังใช้ชื่อเรียก “ชาไก” เช่นเดิม สารานุกรมวัฒนธรรมให้ข้อมูลชาติพันธุ์มานิหลายมิติที่น่าสนใจ คือ การบอกคุณลักษณะของมานิว่าเป็นกลุ่มชนที่ยังใช้ชีวิตอยู่กับวัฒนธรรมล่าสัตว์อย่างสมบูรณ์ ยังไม่ค่อยยอมรับรู้การพัฒนาของสังคมเมือง ความพอใจและรักที่จะใช้ชีวิตอยู่กับผืนป่า ความเป็นอยู่เรียบง่าย มีความชำนาญในการแสวงหาสมุนไพรรักษาตนเอง ประชากรมานิกระจายออกเป็น 4 กลุ่มแบ่งตามกลุ่มภาษา คือ แต้ันแอ้น กันชีว เตะเต๊ะ และยะฮายย์ จำนวนประมาณ 200 คน ส่วนในที่อาศัยในประเทศมาเลเซียแบ่งเป็น 11 กลุ่มภาษามีประชากรราว 70,000 คน (สุภาคย์ อินทองคง

ความพยายามนำเสนอ
วิถีมานิ
อาจเป็นไปตามแนวทาง
ญาณวิทยาที่ยึดถือภาพ
แทนมานิว่าเป็น
ความจริงของมานิ
สามารถรับรู้เชิงประจักษ์
วัตถุที่นำมาจัดแสดง
ก็เป็นของจริงที่
ชาติพันธุ์มานิใช้สอย
ภาพถ่ายมานิก็น่าไม่ได้จัดจาก
จำลองภาพขึ้นมาแต่อย่างใด
ความสัมพันธ์ภายในตัวบท
ที่ถูกสร้างขึ้นจึงต้อง
อาศัยกลวิธีนำเสนอ
ใช้ลีลาวาทศิลป์ วรรณศิลป์
ทัศนศิลป์ประกอบ
สร้างความหมาย
อาจสื่อความหมายเดิม
หรือสื่อความหมายใหม่ก็ได้
เป็นหน้าที่ของผู้อ่านผู้เห็น
ที่ต้องพิจารณาเอง

ไพบูลย์ ดวงจันทร์ และกานดา กาญจน์ภาส,
2542, น.2245)

นอกจากนั้นมีการกล่าวถึงมานิในทางกายภาพ
ว่า นักวิชาการให้ความเห็นทำนองเดียวกันว่ามานิ
เป็นพวก “นีกริโต” (Negrito) ซึ่งเป็นกลุ่มย่อยของ
กลุ่มเชื้อชาติใหญ่ที่เรียกว่านิกรอยด์ มีลักษณะ
รูปพรรณสัณฐานมีส่วนคล้ายคลึงกับกลุ่มชนซึ่ง
เป็นกลุ่มเชื้อชาติเดียวกันคือพวกนีกริโตที่อาศัยอยู่
ในประเทศแถบแอฟริกา เพียงแต่สูงน้อยกว่าและ
ค่าน้อยกว่าเท่านั้นเอง ในฐานะข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์
ในประเทศไทยของศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การ
มหาชน) ระบุว่ากลุ่มคนที่มีเชื้อสายนิกรอยด์คือ ผิวดำ
ผมหก ริมฝีปากหนา ปัจจุบันนักโบราณคดียังถกเถียง
กันถึงเรื่องถิ่นกำเนิดและที่มาที่ไปของเนกริโต ซึ่ง
หลักฐานทางโบราณคดีเชื่อว่ากลุ่มเนกริโตกระจายตัว
อยู่ทั่วทุกภูมิภาคของโลก (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร,
2564)

อมรา ศรีสุชาติ (2544) อธิบายถึงการตั้งถิ่นฐาน
ของคนได้และวิถีชีวิต กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
กลุ่มชาติพันธุ์ของคนโบราณในภาคใต้ ปรากฏชัด
ว่ามีทั้งชาติพันธุ์มอญ ไกลอยได้ และชาติพันธุ์
ออสตราโล-เมลานีเซียน ต่อมาได้เกิดชาติพันธุ์
ผสมผสานระหว่างสองชาติพันธุ์ อดีตกลุ่มชนที่
อาศัยในพื้นที่ภาคใต้มีเพียง 2 กลุ่มเท่านั้น คือ
ชาวถ้ำและชาวน้ำ กลุ่มชนทั้ง 2 มีวิถีชีวิตผูกพัน
กับทรัพยากรธรรมชาติ ตามบริบทที่เอื้อต่อการ
ดำรงชีพ นอกจากนั้นยังแบ่งรูปลักษณะทางกายภาพ
ของกลุ่มชนในภาคใต้ออกเป็น 5 กลุ่ม ชนเผ่าชาวป่า
ชนชาวน้ำ คนเมือง คนต่างแดน และคนลูกผสม
มานิจัดอยู่ในชนเผ่าชาวป่า มีลักษณะภายนอก
นุ่งห่มผ้าเปลือกไม้ อันเนื่องมาจากใช้วิถีแบบสังคม
นายพราน การผสมผสานข้ามชาติพันธุ์มีมาตั้งแต่
ในแรกเริ่มสมัยประวัติศาสตร์

ในสังคมพหุวัฒนธรรมภาคใต้สามารถสืบความไปจนถึงเรื่องราวชาติพันธุ์ที่เคยปรากฏในอดีตครองชัย หัตถา กล่าวถึงมานี้ที่เป็นกลุ่มชนอยู่อาศัยในภาคใต้ผ่านมติภูมิรัฐศาสตร์ไว้ว่า กลุ่มชาติพันธุ์ออสตราลอยด์จัดเป็นพวกออสตราโล-เมลานีเซียนได้แก่ ชนพื้นเมืองเผ่านิกริโต เช่น เซมังและซาไก ถือว่าเป็นชนพื้นเมืองดั้งเดิมบนคาบสมุทรมลายู ตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ มีหลักฐานการอยู่อาศัยราว 40,000 ปีที่ผ่านมา เรียกโดยรวมว่าพวกโอริง อัสลี การที่ระบุเช่นนี้แสดงให้เห็นว่าเซมังและซาไกเป็นคนละชาติพันธุ์ ทั้งสองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ย่อย อาจมีฐานคิดจากลักษณะทางกายภาพหรือตามการจัดกลุ่มวิวัฒนาการของเผ่าพันธุ์ (ครองชัย หัตถา, 2557, น.8-9)

ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์ (2548) ให้ข้อสรุปไว้ว่าพวกนิกริโตเคลื่อนเข้ามาเป็นเจ้าของถิ่นภาคใต้ในสมัยโพลสโตนขึ้นตอนกลาง สมัยหินเก่า ราว 500,000-10,000 ปีมาแล้ว และยืนยันด้วยว่าจากหลักฐานในอดีตเห็นถึงร่องรอยของมานี้ที่อยู่ในภาคใต้ “มนุษย์ยุคแรกของฝ่ายใต้ ที่ปรากฏหลงเหลืออยู่อย่างเป็นรูปธรรมหรือที่ตกค้างมาถึงยุคปัจจุบันที่สามารถเห็นได้ชัดเจน หนึ่งในนั้นคือ มนุษย์บนคาบสมุทรมลายูที่เราเรียกพวกนิกริโต (Nigrito) อันเป็นบรรพบุรุษของมนุษย์เผ่าอินโดนีเซียนเขตร้อน” ทั้งนี้มีการกล่าวถึงความเป็นชนกลุ่มน้อยของมานี้ อารมณ์ อุกฤษณ์ แสดงความเห็นว่าการที่กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่ทางภาคใต้ของไทย ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มชาวไทยพุทธ ไทยมุสลิม และไทยเชื้อสายจีน นอกจากนั้นยังมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชนกลุ่มน้อย ซึ่งเรียกกันว่า ชาวเงาะ หรือซาแก หรือซาไก อาศัยอยู่แถบเทือกเขาบรรทัดตลอดแนวภาคใต้ ตั้งแต่จังหวัดตรังไปจนถึงนราธิวาส (อารมณ์ อุกฤษณ์, 2558, น.122)

ลักษณะเฉพาะของมานิ มีนิสัยร่าเริง ยิ้มง่าย อุปนิสัยเยือกเย็นและใจดี พุดน้อย ตรงไปตรงมา ไม่จะกักตุนอาหาร ไม่สะสมทรัพย์สินสมบัติ ยินดีอยู่กับป่าเขา ผู้หญิงชอบสีแดง ผู้ชายชอบสีขาว ทุกคนไม่ชอบอาบน้ำและซักเสื้อผ้า เพราะเชื่อว่าทำให้สัตว์ ผิดกลืนล่าได้ยาก การแต่งกายในอดีตใช้ใบไม้ เปลือกไม้ หรือตะไคร่น้ำที่เป็นแผ่นทอเป็นเครื่องนุ่งห่ม ผู้หญิงนุ่งยาวประมาณหัวเข่าหรือครึ่งน่อง ใช้ผ้าคาดอกหรือเปลือยอก ผู้ชายนุ่งสั้นแค่เข่าใช้ผ้าคาดหว่างขาแล้วกระหวัดขึ้นมาจากพื้นที่บ้านเอวและเปลือยท่อนบน ส่วนเด็กมักไม่มีเครื่องนุ่งห่ม ผู้หญิงนิยมเครื่องประดับเพื่อความสวยงาม การใช้หัวสับผมเป็นเครื่องหมายแสดงถึงความเป็นหญิงสาวบริสุทธิ์ หญิงที่แต่งงานแล้วใช้สร้อยคอเป็นสัญลักษณ์ บางกลุ่มรู้จักกินข้าว โดยนำของป่าแลกกับข้าวสาร ภาชนะที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นหม้อ บางกลุ่มใช้กระบอกไม้ไผ่แทนภาชนะหุงต้ม ใช้ใบไม้แทนจาน สาเหตุสำคัญที่ทำให้มานิอพยพจากแหล่งที่อาศัยเดิม คือ เผือกมันที่อยู่ในบริเวณที่พักอาศัยหายากหรือหมดลง มีคนเสียชีวิต จุดขับถ่ายขี้ขามาใกล้ที่พักอาศัย หรือเมื่อคนภายนอกมาขอบุตร (สุภาคย์ อินทองคง ไพบูลย์ ดวงจันทร์ และกานดา กาญจโนภาส, 2542, น.2247-2251)

กระบวนการสร้างอัตลักษณ์มานิของพิพิธภัณฑสถานวิทยา

สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์ (2525, น.32-41) กล่าวถึงแนวทางการศึกษาเชิงสำรวจและเก็บข้อมูลไว้ว่า ควรเริ่มต้นจากการศึกษาเชิงสำรวจเพื่อคัดกรองความสำคัญขั้นแรก ขณะสำรวจอาจเก็บข้อมูลไปด้วยโดยแบ่งประเภทวัตถุ บางอย่างเก็บวัตถุของจริง บางอย่างวาดลายเส้น บางอย่างต้องถ่ายภาพเก็บไว้ บันทึกภาพเคลื่อนไหว บันทึกเสียง การจัดเก็บบาง

กรณีต้องดำเนินการต่อเนื่องเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มากพอ และน่าเชื่อถือ ขึ้นต่อไปศึกษาค้นคว้าข้อมูลต้นแบบ ด้วยระเบียบวิธีภูมิประวัติ (Historic geographic method) แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ อนุภาค ศึกษาอิทธิพลภายนอกที่มีต่อวัฒนธรรม พื้นบ้านตามแนววิถีศึกษาโครงสร้างของอลัน ดันเดส คือศึกษาจากคนต้นแบบที่มีอิทธิพล ขั้นตอนการ กำหนดเนื้อหา รูปแบบ กลวิธีการสร้างและในฐานะ มรดกของสังคม จะเห็นได้ว่าในช่วงที่สถาบันทักษิณคดีศึกษาได้รับการสถาปนาขึ้นมา กระบวนการ ดำเนินงานใช้วิถีวิทยาหลากหลายอาจจะยังเป็นเรื่อง ใหม่สำหรับกลุ่มนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์และ มนุษยศาสตร์ การได้มาซึ่งข้อมูลชาติพันธุ์ก็อยู่ใน รูปแบบดังกล่าว สอดรับกับข้อมูลจากการวิจัยของ ไพบุลย์ ดวงจันทร์ ภายใต้ชื่องานวิจัยชาไท : เจ้าแห่ง ขุนเขาและสมุนไพร ที่เผยแพร่เมื่อปี พ.ศ. 2523 แนวทางดังกล่าวข้างต้นเป็นเสมือนคู่มือในการรวบรวม ข้อมูลชาติพันธุ์มาอย่างเป็นระบบ ส่วนคุณภาพ ข้อมูลเป็นอย่างไรนั้น หรือได้นำมาใช้วางแผนเพื่อ การจัดแสดงมากนักน้อยเพียงใดจะไม่กล่าวถึงในที่นี้ หากพิจารณาในขั้นนี้เป็นเบื้องต้น จะเห็นถึงต้นทางใน กระบวนการสร้างภาพแทน/อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ มานีที่ทำให้ผู้คนเข้าใจว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์นอก นิยามชาติพันธุ์คนไต้โดยไม่ได้มีเจตนาที่จะไปดูแคลน หรือแยกแยะว่าไม่ใช่คนไต้

การจัดระบบข้อมูลโดยเฉพาะวัตถุ ยังแยกย่อย เป็นงานจัดจำแนกงานทะเบียนงานเขียนคำอธิบาย ประกอบข้อมูล/วัตถุ การจำแนกกลุ่มตามแหล่ง ข้อมูล กลุ่มเนื้อหาและลักษณะจำเพาะ นอกจากนี้ นั้นยังมีการเข้ารหัสให้กับวัตถุเพื่อมีเลขเรียกประจำ วัตถุ ในขั้นตอนนี้จะมีประโยชน์ในลักษณะการผลิต ข้าหรือสืบค้น และเป็นการสำรวจสิ่งที่ยังขาดยัง บกพร่อง กระบวนการที่สำคัญสำหรับการสร้าง

อัตลักษณ์เพื่อสื่อสารสู่สาธารณะ คือ การวิเคราะห์ และเลือกที่จะใช้ชุดข้อมูลหรือไม่ใช้ หรือใช้ข้อมูล เพียงบางส่วน มีความเป็นไปได้ว่าผู้วิเคราะห์เห็น ความสำคัญและใช้กฎเกณฑ์บางชุดแบบบูรณาการ ไม่ได้ยึดถือแนวทางมานุษยวิทยาเพียงอย่างเดียว ข้อมูลเชิงสรุปที่พบนั้น พิพิธภัณฑคดีชนวิทยาจะใช้ ข้อมูลหลักที่ได้รับการอ้างอิงจากสารานุกรม วัฒนธรรมภาคใต้ ฉบับปี พ.ศ. 2529 ซึ่งถือว่าได้รับ การพิจารณากลับกรองและตรวจสอบตามหลัก วิชาการมาระดับหนึ่งแล้ว ทั้งนี้ยังได้อาศัยศาสตร์ เฉพาะด้านในการพิจารณาและการสนับสนุนข้อมูล จากแหล่งอื่น การจะทำเช่นนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายนักใน ยุคที่สารสนเทศโดยเฉพาะคอมพิวเตอร์เพิ่งเริ่มมีใช้ ในบางหน่วยงาน นอกจากนั้นทัศนคติและข้อมูล พื้นฐานของผู้ที่ปฏิบัติการที่มีต่อเรื่องราวมานักก็เป็น ปัจจัยหนึ่งหรือเป็นปัญหาต่อการประมวลและ ความสมบูรณ์ ถึงแม้ว่าข้อมูลนั้นจะเป็นลักษณะ ข้อมูลเชิงวิชาการแล้วก็ตาม สิ่งที่ยังไม่ได้ข้อสรุปคือ หลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงถึงกระบวนการในการ สร้างสรรค์ให้ได้มาซึ่งข้อมูลชาติพันธุ์มานี ข้อสังเกต อีกประการคือผู้ปฏิบัติงานจะพิจารณาเพื่อคัดเลือก จากข้อมูลและสื่อชนิดต่าง ๆ ที่มีอยู่ คำนึงถึง งบประมาณที่จะกำหนดคุณภาพของวัสดุ/ครุภัณฑ์ หากผู้ปฏิบัติไม่มีความเชี่ยวชาญที่สืบสาวไปได้ใน เชิงลึก/กว้าง ก็จะทำให้ข้อสรุปในแต่ละประเด็นไม่ได้ อีกทั้งจำนวนผู้ศึกษา/วิจัยเกี่ยวกับมานีในประเทศไทย มีจำนวนไม่มาก แต่เมื่อศึกษาถึงการคัดเลือกวัตถุ และชุดข้อมูล ก็นำข้อมูลโดยสรุปเข้าสู่ขั้นตอนการ ออกแบบเพื่อผลิตนิทรรศการ โดยใช้หลักการ จัดแสดงเชิงศิลปะการออกแบบ ให้มีความงาม ความ น่าสนใจ เป็นสำคัญ กระทั่งนิทรรศการถาวรถูก บรรจุไว้ในตู้จัดแสดงพร้อมให้บริการต่อผู้เข้าชม

การจัดแสดงห้องห้องประวัติศาสตร์และ

ชาติพันธุ์แบ่งเป็นสองส่วนหลัก ส่วนแรกว่าด้วยประวัติศาสตร์ภาคใต้ เป็นเรื่องราวของแหล่งอารยธรรมในภาคใต้ โบราณคดีภาคใต้ ความสัมพันธ์ของภาคใต้กับชุมชนภายนอก/ต่างแดน ส่วนที่สองเรื่องราวของชาติพันธุ์ในภาคใต้ พื้นที่จัดแสดงข้อมูลของชาติพันธุ์ที่ปรากฏตัวตนอยู่ในช่วงเวลาประวัติศาสตร์นี้ ถูกแบ่งไว้สองกลุ่มชน คือ กลุ่มชาวเล และกลุ่มชาวกู้อา ถือเป็นชนกลุ่มน้อยที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ อย่างน้อยตั้งแต่สมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์หรืออาจเก่ากว่านั้น หากกล่าวถึงเรื่องราวของคนใต้ในอดีตถึงปัจจุบัน คงมีประเด็นปลีกย่อยที่น่าสนใจหรือมีวัตถุประสงค์ให้นำมาจัดแสดงจำนวนมาก จึงจำเป็นต้องจัดเป็นหมวดหมู่และคงถูกกำหนดให้แสดงในห้องต่าง ๆ

การกำหนดเรื่องราวของชาติพันธุ์ไว้ในห้องประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ โดยมีกลุ่มชาวน้ำและกลุ่มชาวกู้อา และชาดกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองที่เป็นคนใต้ หากจะคิดอย่างเร็วในมุขกลับพิพิภณท์คติชนวิทยาได้นิยามคนใต้ว่าเป็นผู้คนที่อาศัยอยู่ในภาคใต้ที่เราพบเห็นกันอยู่ทั่วไป ถ้าคัดแยกพื้นที่จัดแสดงชาวน้ำและชาวกู้อาออกไปเสีย ก็จะเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับชาวกู้อาทั้งหมด หรือเป็นไปได้ว่าหากเข้าชมเกือบทุกห้องที่จัดแสดงก็พอจะประมวลข้อมูลได้ว่าชาวกู้อามีวิถีอย่างไร มีเครื่องใช้ไม้สอยเป็นอย่างไร มีคติความเชื่อและศรัทธาในเรื่องใดบ้าง ที่ดูจะสอดคล้องกับชื่อพิภณท์คติชนวิทยา ความปกติของชาติพันธุ์คนใต้อาจไม่จำเป็นต้องจัดแสดงข้อมูลทางชาติพันธุ์เป็นการเฉพาะในสัดส่วนพื้นที่เท่ากับกลุ่มชาวน้ำและกลุ่มชาวกู้อา ดังนั้นสิ่งที่ไม่ใช่ชาติพันธุ์คนใต้อาจหรือชนกลุ่มน้อยในภาคใต้ มีการนำเสนอข้อมูลและสื่อสารทางสังคมน้อย จำเป็นที่ต้องนำมาจัดแสดงเพื่อเปิดมิติการรับรู้มากกว่า ทั้งนี้ไม่ปรากฏคำอธิบายถึงเจตจำนงที่จะเรื่องราวชาติพันธุ์คนใต้อาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ผู้เข้าชมจึงไม่อาจทราบ

ถึงเจตนาแต่เดิมของสถาบันทักษิณคดีศึกษาที่ต้องการให้ห้องนี้จัดแสดงเพียงกลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่ในช่วงเวลาประวัติศาสตร์ภาคใต้ แต่นั่นอาจเป็นการเปิดโอกาสให้ค้นคว้าหรือสร้างคำตอบด้วยตนเอง ทว่าสิ่งที่ว่างของคำตอบกลับก่อให้เกิดคำถามจากผู้เข้าชมเสมอมาด้วยพื้นความรู้ทางมานุษยวิทยา ประสพการณ์เกี่ยวกับชาติพันธุ์มีต่างกัน ระดับความต้องการการรับรู้ต่างกัน

การแบ่งพื้นที่ใช้สอยสำหรับการจัดแสดงเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารนวมภูมินทร์ ในปี พ.ศ. 2534 ซึ่งเป็นอาคารที่ได้รับอนุมัติให้ก่อสร้างขึ้นตามโครงการเฉลิมพระเกียรติเนื่องในวโรกาสที่รัชกาลที่ 9 ทรงเจริญพระชนมายุครบ 5 รอบ การก่อสร้างได้แล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2537 และจัดตกแต่งภายในอาคาร และจัดตกแต่งห้องนิทรรศการต่าง ๆ ประมาณ 2 ปี จึงเสร็จสมบูรณ์ในระดับหนึ่ง (สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2564, ย่อหน้า ที่ 5)

เนื่องจากเวลาในการดำเนินงานถูกกำหนดแน่นอนตามระบบปีงบประมาณของราชการ ทำให้มีเวลาจำกัดในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมและจัดตกแต่งห้องนิทรรศการให้แล้วเสร็จ ประกอบกับมีหมายกำหนดการงานพระราชพิธีเปิดอาคารนวมภูมินทร์ ในวันที่ 6 กันยายน พ.ศ. 2539 ดังนั้นการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดแสดงทุกมิติอาจไม่ได้เป็นไปตามแนวทางการจัดแสดงนิทรรศการที่สมบูรณ์ตามมาตรฐานสากลเท่าที่ควร ทั้งนี้มีปัจจัยสำคัญหลายประการที่เป็นสาเหตุหลักได้แก่ ทัศนะและประสพการณ์ในการจัดแสดงที่มีมาตรฐานเทคนิคการจัดแสดง สื่อเทคโนโลยี ระบบการบริหารจัดการ งบประมาณสนับสนุนการจัดแสดง และระเบียบ กฎเกณฑ์ราชการจึงเป็นเหตุให้การจัดแสดงในแต่ละส่วนต้องขับเคลื่อนอย่างลำบากและแก้ปัญหา

เฉพาะหน้าตลอดเวลา

เป็นไปได้ว่าเหตุการณ์ระหว่างการจัดแสดงนิทรรศการถาวร ไม่ได้เกิดการทบทวนหรือตรวจสอบตัวบทที่เป็นสาระหลักสักเท่าใด บุคลากรต่างถูกระดมมาเป็นคณะทำงานในทุกกิจกรรม ทุกคนมุ่งมั่นให้รูปลักษณะการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์เรียบง่าย และวาดหวังจะได้รับการพัฒนาตัวบทและสื่อประกอบในอนาคตในช่วงนั้นมีกระแสการตื่นตัวของชุมชนเพื่อรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น และช่วงเปลี่ยนผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารทั่วโลก พิพิธภัณฑ์คติชนวิทยาจึงเป็นจุดนัดพบของแนวคิดเรื่องท้องถิ่น ส่วนเทคนิคการจัดแสดงในขณะนั้นถูกกำหนดกรอบด้วยทฤษฎีองค์ประกอบศิลป์และแนวคิดการสื่อสารเป็นหลัก อาจมีบางส่วนที่สอดคล้องกับแนวคิดสัญวิทยาโดยบังเอิญ

แนวคิดในการจัดนิทรรศการเกี่ยวกับชาติพันธุ์มานี้ ประกอบด้วยภาพมานิในอริยบทต่าง ๆ ถ้ามองแบบองค์รวมคงต้องการให้เห็นภาพแทนลักษณะรูปทรงร่างกายของมานิ เห็นถึงพฤติกรรมของมานิและสภาพแวดล้อมในแหล่งที่มานิอยู่อาศัย วัตถุของจริงต้องการสื่อถึงสิ่งที่มานิใช้สอยในชีวิตประจำวัน โดยพิจารณาวัตถุชิ้นเด่นที่ไม่ปรากฏในชาติพันธุ์อื่น เช่น กระบอกเป่าลูกดอกกอบยาพิษ เครื่องดนตรีรากมูตูปที่ใช้คุมกำเนิด รวมถึงภาพถ่ายมานิสมัยรัชกาลที่ 5 บทพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับมานิ หากได้พิจารณาวัตถุสำหรับจัดแสดงข้างต้นจะเห็นถึงเจตนาที่จะให้ผู้ชมนิทรรศการเห็นและรู้จักมานิมากกว่าประสงค์ที่จะให้ตีความความหมายเป็นอย่างอื่น สอดคล้องกับที่โรลิ่งด์ บาร์ตส์ กล่าวไว้ว่า หน้าทีหลักของวาทกรรมประวัติศาสตร์คือการตอกย้ำยืนยันความหมายชุดหนึ่งของสิ่งที่เกิดขึ้นในอดีต ที่นักประวัติศาสตร์เห็นว่ามีความควรค่าควรแก่การพูดถึงเท่านั้น เพราะยังมีสิ่งที่เกิดขึ้นอีกมากมายในประวัติศาสตร์ที่มีได้ถูกนับรวม

ไว้ในวาทกรรมประวัติศาสตร์ และนักประวัติศาสตร์มิได้พูดถึง (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2555, น.93-94) ศรีศักร วัลลิโภดม ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการจัดแสดงสิ่งของในพิพิธภัณฑ์ที่ใช้ศิลปกรรมเป็นตัวกำหนดความหมาย เป็นการจำกัดการให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม ขณะเดียวกันอาจทำให้เกิดความหลงใหลเข้าใจผิด จนคิดว่าบ้านเมืองของตนเองดีเด่นและยิ่งใหญ่กว่าที่อื่น ๆ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2559, บรรทัดที่ 19)

ความสัมพันธ์ภายในตัวบท กลวิธี วาทศิลป์ และการสื่อความหมาย

การจัดแสดงนิทรรศการถาวรกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคใต้ของพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยาเกิดขึ้นภายใต้ความสัมพันธ์ภายในตัวบท กลวิธีและวาทศิลป์ กล่าวถึงเฉพาะกรณีมานิในความหมายตรงของสิ่งที่ประกอบสร้างเป็นนิทรรศการถาวร เป็นความหมายที่เข้าใจโดยตรงตามตัวอักษรหรือวัตถุสิ่งของที่เห็น ซึ่งคนทั่วไปน่าจะเข้าใจตรงกันตามพื้นฐานการรับรู้ แต่ก็มีข้อจำกัดที่สิ่งประกอบสร้างต่าง ๆ ไม่ได้อยู่ในวงจรการใช้ชีวิตของคนทั่วไป จึงเป็นอุปสรรคอย่างหนึ่งของการรับรู้ความหมายตรง ความสัมพันธ์ภายในตัวบทจึงอยู่ที่ความหมายของชุดข้อมูลเฉพาะด้านสอดรับกันระหว่างความหมายตรงและความหมายนัยแฝงหรือขัดแย้งกัน

ขณะที่ข้อมูลนำเสนอเรื่องราวชาติพันธุ์ในภาพรวม ผ่านเว็บไซต์ของสถาบันทักษิณคดีศึกษา (<http://ists.tsu.ac.th>) ในส่วนที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับชาติพันธุ์มานิต่างไปจากป้ายคำบรรยายในพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา (สถาบันทักษิณคดีศึกษา, 2564) ระบุว่า

“ชนพื้นเมืองและภาคใต้สมัยประวัติศาสตร์ชาติไทย ชนพื้นเมืองภาคใต้ที่ยังคงปรากฏอยู่ถึง

ภาพ 1 ภาพรวมห้องจัดแสดง
ที่มา : ธีระ จันทิปะ ถ่ายเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2564)

ปัจจุบันที่สำคัญได้แก่ ชาวเล และชาวกู ซึ่งต่างก็มีวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์เป็นของตนเอง แต่ก็มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันในภาพรวม ได้แก่ การดำรงชีวิตที่ต้องพึ่งพิงธรรมชาติ ความเชื่อในธรรมชาติ การเคารพในสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นต้น แต่ทั้งสองกลุ่มนี้ก็มีวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไป โดยชาวกูจะอยู่อาศัยตามภูเขาป่าที่บหรือตามริมผาที่เป็นเนินสูงใกล้ลำธาร ส่วนชาวเลจะอาศัยอยู่บริเวณชายฝั่งทะเลและตามหมู่เกาะ เรียนรู้จากธรรมชาติในเรื่องการรักษาโรค การควบคุมประชากร การสร้างสรค์งานศิลปะโดยเฉพาะเครื่องดนตรีมีพิธีกรรมในการบดเป่าเภทภัย เช่น การลอยเรือสะเดาะเคราะห์ของชาวเล”

การให้ข้อมูลในภาพรวมชาติพันธุ์มานี้ผ่านเว็บไซต์พร้อมกับข้อมูลชาวเล ให้รายละเอียดเพียง ชาวกูจะอาศัยตามภูเขาป่าที่บหรือตามริมผาที่เป็นเนินสูงใกล้ลำธาร ส่วนชื่อเรียกยังคงใช้คำว่า “ชาวกู” แต่กระนั้นได้ระบุว่ากลุ่มชนเหล่านี้เป็น “ชนพื้นเมืองภาคใต้ที่ยังปรากฏอยู่ถึงปัจจุบัน” ชนพื้นเมืองภาคใต้ตามนัยนี้อาจหมายถึงชนกลุ่มน้อยไม่ใช่คนใต้ที่ใช้ชีวิตในสังคมเกษตรหรือสังคมเมือง

ข้อมูลที่ปรากฏในป้ายนิทรรศการทั้งภาษาไทย

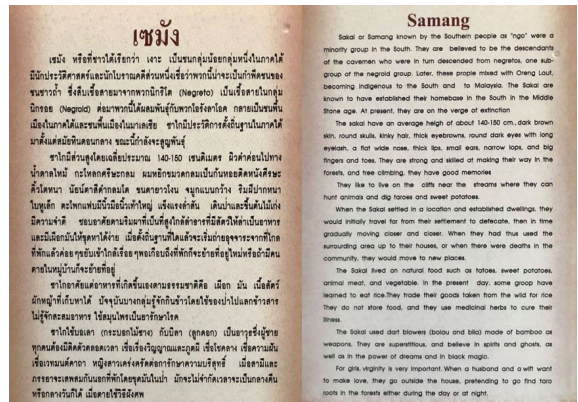

ภาพ 2 นิทรรศการเกี่ยวกับมานิ
(ที่มา : ธีระ จันทิปะ ถ่ายเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2564)

และภาษาอังกฤษ ภายในห้องจัดแสดงประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ (ดูภาพ 3) ได้ระบุว่าในย่อหน้าแรกบอกถึงการสืบเชื้อสายตั้งแต่เข้ามาอาศัยในภาคใต้ว่า “เซม้ง หรือที่ชาวใต้เรียกกันว่า เงาะ เป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งในภาคใต้...ต่อมาพวกนี้ได้ผสมพันธุ์กับพวกโอรังลาโอดกลายเป็นชนพื้นเมืองในภาคใต้...” ย่อหน้าที่สองบอกถึงลักษณะทางร่างกายและพฤติกรรม ย่อหน้าที่สามบอกถึงอาหารและการใช้สมุนไพร ย่อหน้าสุดท้ายบอกถึงบอเลและบิล่าที่เป็นเครื่องมือล่าสัตว์ และความเชื่อของมานิ ข้อสังเกตตั้งแต่ย่อหน้าที่สองใช้คำว่า “ชาวกู” คาดว่าเป็นข้อผิดพลาดในการปรับแก้ข้อมูลจากคำว่า “เซม้ง” ที่นำมาใช้แทนข้อมูลเดิม (เดิมที่เคยใช้คำว่า “ชาวกู”) ส่วนปริมาณ/สัดส่วนข้อมูลโดยสรุปยังคงสัมพันธ์กับบริบทของพื้นที่จัดแสดง ยังพบว่ามีความผิดพลาดเล็กน้อย และบางวรรคไม่เข้าใจความหมายหรือเข้าใจผิดจากเจตนาผู้ส่งสาร ภายในตัวบทได้เชื่อมข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของมานิหลากหลายด้าน แต่ละด้านตัวบทถูกทำให้กระชับตามแนวทางของนิเทศศาสตร์ทำให้ขาดรายละเอียดในการอธิบาย คำศัพท์เฉพาะ ข้อสังเกตอีกประการของคำจากป้าย

คำบรรยายภาษาไทยบางจุดใช้คำว่า “เซม้ง” แต่
ป้ายภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Sakai”

กลวิธีการนำเสนอมีลักษณะข้อมูลเชิงวิชาการ
ไม่ปรากฏการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลชัดเจน ไม่
ได้ระบุปีที่ทำชุดข้อมูล ทำให้การตีความหมายอาจ
ไม่ตรงตามเจตนาผู้นำเสนอ แต่นั่นก็เป็นการเปิด
พื้นที่ให้ผู้เข้าชมตั้งคำถามต่อนิทรรศการนั้นได้อย่าง
หลากหลาย หากใช้ฐานคิดจากสารานุกรมวัฒนธรรม
ภาคใต้ ปี พ.ศ. 2529 เป็นตัวตั้ง คำที่บอกว่า “ขณะนี้
กำลังจะสูญพันธุ์” ในช่วงระยะเวลาผ่านมา 35 ปีเศษ
(ปัจจุบัน พ.ศ.2565) ได้มีข้อค้นพบใหม่ของมานุษย
การสำรวจเกี่ยวกับจำนวนที่ใกล้เคียงปัจจุบันหรือไม่
หรือเป็นการกำลังจะสูญพันธุ์ไปจากพื้นที่ของ
ประเทศไทย และอาจตั้งคำถามต่อไปว่าต้องมี
จำนวนเท่าไรจึงนับว่าจะสูญพันธุ์ หรือจะเป็นคำถาม
ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่า ชชาติพันธุ์มามีความ
สำคัญเพียงใดและรัฐมีท่าทีต่อเรื่องนี้เช่นใด
วาทศิลป์ยังคงสำนวนภาษาที่ใช้แบบเชิงวิชาการที่
กะทัดรัดหรือจำต้องตัดความในบางจุด และข้อมูล
ดังกล่าวอาจจะไม่เหมาะกับผู้เข้าชมทุกช่วงวัยด้วย
ไม่มีความรู้พื้นฐานเดิม วาทศิลป์ในการนำเสนอ
อาจยึดโยงจากศาสตร์อื่นอยู่บ้าง แต่ด้วยกรอบคิด
การนำเสนอเชิงวิชาการจึงทำให้บางคำดูทางการ
แกมบังคับให้ตีความตามความหมายตรงอย่างเดียว
ภาพถ่ายคนนั่ง เป็นภาพแทนมานุษยที่มีตัวตนจริง
ภาพถูกติดตั้งในตู้จัดแสดงให้เห็นง่ายและมีขนาด
ใหญ่ที่สุดเมื่อเทียบกับทุกภาพของมานุษยที่ถูกจัดแสดง
วิธีที่ใช้จัดแสดงคงเจตนาที่จะให้โดดเด่นชวนให้สนใจ
ใคร่รู้ บ่งบอกถึงลักษณะทางสรีระของมานุษยวัยเด็กที่
มีผิวสีคล้ำ ใบหน้าเปี่ยมด้วยรอยยิ้ม ผมหยิก ภาพนี้
โดยทั่วไปจะผ่านตาสำหรับผู้ชมวัยทำงานหรือวัย
กลางคนจากการอ่านพระราชนิพนธ์ เเงาะป่า ไม่มี
คำอธิบายภาพ ผู้ชมพอจะคาดเดาได้ว่าเป็นภาพ

ภาพ 3 ป้ายแสดงข้อมูลภายในห้องจัดแสดง
(ที่มา : ธีระ จันทิยะ ถ่ายเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2564)

มานุษย แต่เมื่อมีแผ่นป้ายพิมพ์อักษรเป็นบทกวีที่อยู่
ในบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 5 เรื่องเงาะป่า ติดตั้ง
ด้านล่างของภาพถ่ายคนนั่งเพื่อแสดงความสัมพันธ์
กับภาพด้านบน แทนการใช้ป้ายอธิบายภาพก็พอ
จะเข้าใจ บทกวีสื่อความถึงลูกดอกอาบยาพิษเป็น
อันตรายต่อร่างกาย เพียงแต่คำศัพท์ที่ใช้ไม่มี
คำอธิบายให้เข้าใจว่าบิลาคือลูกดอก อีโปะคือยางไม้
มีพิษ ผู้อ่านจึงไม่เข้าใจความหมาย เว้นเสียแต่จะ
กวาดสายตาและสันนิษฐานข้อมูลอื่นประกอบ
(ภาพ 4)

บอเลา หรือที่คนใต้เรียก “ตุ๊ด” เป็นวัตถุของจริง
ที่มานุษยใช้สอย ลักษณะเป็นกระบอกไม้สำหรับเป่า
โดยใส่ลูกดอกที่อาบพิษ กระบอกนี้ทำจากไม้ซาง
(ลักษณะลำต้นตรงไม่มีข้อมากอย่างไม้ไผ่ทั่วไป) มี
การตกแต่งผิวเป็นลายเส้นแสดงถึงความหลากหลาย
ของการสร้างลวดลายบนผิวไม้ซางเป็นระยะตลอด
ทั้งลำ ในบางลำทำเป็นกรวยไว้ด้านหนึ่ง จัดแสดง
4 ลำ มีความยาวต่างกัน บางลำยาวเกือบสองเมตร
ส่วนกระบอกใส่บิลา เป็นกระบอกสำหรับใส่ลูกดอก
ที่อาบพิษ (บิลาหมายถึงลูกดอก) มีการแต่งผิวเช่น
เดียวกับบอเลา มีขนาดใหญ่กว่าบอเลา ความยาว
ประมาณสองเศษ แขนงในตู้ตำแหน่งใกล้กับบอเลา

ความสัมพันธ์ของการจัดแสดง อาจยังไม่ตอบ
 โจทย์หรือมีข้อโต้แย้งในกรณีที่คนนั่งแยกออกจาก
 สังคมเดิมไปอาศัยอยู่ในสังคมเมือง (กรุงเทพฯ) จะ
 ผูกพันหรือเคยใช้บอเลาได้หรือไม่ ความสัมพันธ์ที่
 พอจะเข้าใจได้คือบอเลาเป็นเครื่องใช้ไม้สอยของ
 มานี และภาพที่จัดแสดงคือมานี แต่สำหรับบอเลา
 กับกระบอกใส่บิลานั้น ถูกติดตั้งในตำแหน่งใกล้เคียงกัน
 ลักษณะคล้ายกันคงจะสัมพันธ์กันทางใดทางหนึ่ง
 แต่ไม่มีคำอธิบายว่าองค์รวมของการใช้บอเลามี
 อะไรบ้างเพื่อจะสื่อถึงการใช้ควบคู่กัน สิ่งที่ไม่ได้
 จัดแสดงให้เด่นชัดอีกอย่างคือลูกดอก ทั้งที่ในการ
 ใช้สอยโดยปกติต้องให้ทั้งสามอย่างด้วยกัน ศิลปะ
 ของการจัดแสดงยังมีข้อจำกัดหากพิจารณาความยาว
 ของบอเลาที่ไม่สอดคล้องกับพื้นที่จัดแสดง เนื่องจากการ
 ออกแบบตู้จัดแสดงที่กำหนดให้มีรูปแบบเดียวกัน
 ทั้งห้องและการนำวัตถุมาจัดแสดงเกิดขึ้นภายหลัง
 ข้อจำกัดอีกประการคือการสะท้อนแสงของกระจก
 ที่ไม่สามารถมองวัตถุจัดแสดงได้ครบถ้วนในมุม/จุด
 เดียวกัน

การจัดแสดงด้านสุนทรียรสของชาวมานี ถูก
 กำหนดให้เป็นกลุ่มวัตถุประกอบด้วย หวีสับผม
 เครื่องดนตรี เครื่องเป่าเลียนเสียงนก ลูกปัด รากมูตูป
 เพื่อความสัมพันธ์ในด้านประโยชน์ใช้สอยเป็น
 เครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน หรือเกี่ยวข้องกับความเชื่อ
 ความสัมพันธ์ในกลุ่มมานีด้วยกัน “หวีสับผม” บาง
 ถิ่นเรียกว่า กระหนด เป็นเครื่องประดับทำจากไม้ไผ่
 มีลวดลายเช่นเดียวกับบอเลาและกระบอกใส่บิลา
 ทำเป็นซี่ห่าง ๆ “เครื่องดนตรี” เรียก บาแตส ทำจาก
 ไม้ไผ่ทั้งกระบอก มีข้อทั้งด้านหัวและท้าย เจาะรู
 สี่เหลี่ยมใช้กาบหมากในการปิด-เปิดเพื่อคุมโทนเสียง
 “เครื่องเป่าเลียนเสียงนก” คล้ายนกหวีดขนาดยาว
 ทำจากไม้ซางลำเล็กยาวราว 4 นิ้ว มีกลไกควบคุม
 โทนเสียง “ลูกปัด” เป็นลูกปัดหินหลากสีเม็ดเล็ก ๆ

ภาพ 4 ภาพถ่ายคนนั่งและบทพระราชนิพนธ์
 (ที่มา : วีระ จันทิปะ ถ่ายเมื่อ 7 ธันวาคม 2564)

ภาพ 5 ภาพคนนั่ง บอเลาและกระบอกใส่บิลา
 (ที่มา : วีระ จันทิปะ ถ่ายเมื่อ 7 ธันวาคม 2564)

ภาพที่ 6 ภาพขยายลวดลายบนผิว
(ที่มา: ธีระ จันทิปะ ถ่ายเมื่อ 7 ธันวาคม 2564)

ภาพ 7 ส่วนจัดแสดงสุนทรีรสของมานิ
(ที่มา: ธีระ จันทิปะ ถ่ายเมื่อ 7 ธันวาคม 2564)

ร้อยด้วยเถาว์วัลย์ “รากมูตูป” เป็นรากไม้ที่นำมาต้ม
กินเพื่อคุมกำเนิด

ภาพถ่ายผู้หญิงกำลังอุ้มเด็ก เป็นการถ่ายทอด
ให้เห็นพฤติกรรมมานิ มีคำอธิบาย “ภาพถ่ายเงา
เซม้ง แม่ลูกเมืองพัทลุง สมัยรัชกาลที่ 5” จากภาพ
เห็นถึงการแต่งกายของมานิที่มีเครื่องนุ่งห่ม ผ้าที่

รองรับลูก และสร้อยลูกปัดที่คล้องคอ ซึ่งจะเชื่อม
ต่อไปยังสร้อยลูกปัดที่แขวนอยู่ข้าง ๆ กลวิธีในการ
นำเสนอเจตนาให้ผู้ชมนิทรรศการเห็นภาพมานิใน
อริยบทหนึ่ง แสดงถึงการมีตัวตนของมานิในสังคม
อย่างน้อยก็ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 อาจแสดงความ
ผูกพันระหว่างแม่กับลูก และด้วยความเป็นภาพถ่าย
เก่าจึงมีน้ำเสียงของอดีตปะปนมากับภาพ นัยนี้ตา
ผู้เป็นแม่ที่แสดงความกังวลหรือตกอยู่ในภาวะ
บันทึกรูปภาพ ภาพที่ดูไม่ค่อยเป็นธรรมชาติของแม่อัน
อบอุ่น อาจทำให้คิดไปได้ว่าโดยธรรมชาติมานิคง
ขี้มียาก ความเดาถึงความเป็นมิตระยาก

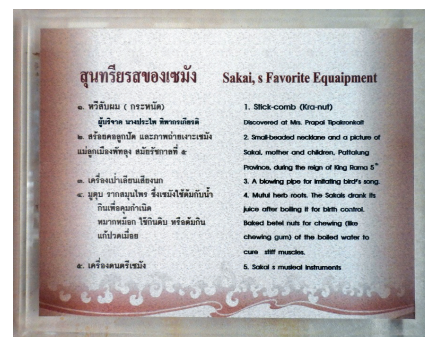
ความสัมพันธ์ของวัตถุจัดแสดงกับป้ายอธิบาย
ข้อมูล ถูกเชื่อมด้วยการใส่รหัสตัวเลขกำกับที่ทำ
จากกะลามะพร้าว ตัวเลขที่วัตถุเป็นเลขอารบิกขณะ
ที่ป้าย (ข้อความภาษาไทย) ใช้เลขไทย จำนวนวัตถุ
ที่จัดแสดงทั้ง 5 ส่วน ป้ายข้อมูลที่ใช้อธิบายวัตถุยัง
มีข้อผิดพลาดอยู่บ้าง เข้าใจว่าเกิดจากกระบวนการ
ผลิตภายหลังที่ไม่ได้รับการตรวจสอบ ลักษณะการ
สื่อสารผ่านตัวอักษรเป็นชุดคำยังไม่เป็นไปใน
ทิศทางเดียว การจัดรูปแบบไม่เป็นระบบเดียวกัน
เช่นกรณีหมายเลข 1 บอกที่มาของวัตถุว่าจากการ
บริจาค แต่หมายเลขอื่นไม่ระบุ บอกชื่อเรียกที่สอง
บรรทัดที่สองใช้การร่นระยะตัวอักษร กรณีหมายเลข
2 บอกถึงวัตถุจัดแสดงสองประเภท (วัตถุและ
ภาพถ่าย) โดยต้องการอธิบายถึงความสัมพันธ์
ของมานิกับลูกปัด ไม่ได้ระบุที่มาของวัตถุ ไม่มีชื่อ
เรียกที่สอง ระบุข้อความ “เงาเซม้ง” บรรทัดที่สอง
ไม่ใช้การร่นระยะตัวอักษร มีระยะห่างบรรทัดมาก
หมายเลข 3 ไม่ได้ใช้ชื่อเรียกวัตถุ (เป็นคำอธิบาย
ชนิดวัตถุ) ไม่ได้ระบุที่มาของวัตถุ ไม่มีชื่อเรียกที่สอง
หมายเลข 4 มีวัตถุสองอย่าง คือ รากมูตูป และ
หมากหม้อก มีคำอธิบายชื่อเรียก บอกการใช้ บอก
คุณสมบัติ ไม่ได้ระบุที่มาของวัตถุ ตั้งแต่บรรทัดที่

สองใช้การร่นระยะตัวอักษร ระยะห่างบรรทัดมาก หมายเลข 5 ไม่ได้ใช้ชื่อเรียกวัตถุ (เป็นคำอธิบายชนิดวัตถุ) ไม่ได้ระบุที่มาของวัตถุ ไม่มีชื่อเรียกที่สอง ส่วนข้อความภาษาอังกฤษที่แปลมาจากภาษาไทย คำทับศัพท์ภาษาไทยใช้ “Sakai” ทั้งหมด ไม่มีคำทับศัพท์ เขมร “Samang” การใช้เครื่องหมายผิด

การจัดแสดงที่ถูกปรับเปลี่ยนจากเดิม วางภาพถ่ายมานิจำนวน 3 ภาพ ลักษณะการจัดวางเรียงตามข้อจำกัดของช่องว่างในตู้จัดแสดง (เป็นการวางภาพชั่วคราวเพื่อไม่ให้เกิดความว่างเปล่าของตู้ ไม่ได้จัดทำเป็นการเฉพาะเพื่อจัดแสดงในตู้) ภาพถ่ายมานิวัยเด็ก (ดูภาพ 12) ถือบอเลา (กระบอก) กำลังเป่าบิลา (ลูกดอก) เห็นความน่าเอ็นดูของเด็กที่เรียนรู้การใช้บอเลา เห็นถึงสภาพพื้นที่บริเวณที่อาศัย ภาพถ่ายมานิอยู่ในทับ (ดูภาพ 13) เห็นถึงสภาพที่พักและวัสดุที่ใช้ ความเป็นอยู่แบบครอบครัว ไม่มีเครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวก ภาพถ่ายมานิกำลังกินข้าว (ดูภาพ 14) เห็นพฤติกรรมนั่งยองกินข้าว การกินอาหารด้วยกันเป็นหมู่คณะ ใช้ใบตองเป็นภาชนะใส่อาหาร ภาพถ่ายทั้ง 3 ภาพสุดท้าย (ภาพ 12-14) เป็นภาพที่การรับเพิ่มจากเดิม ด้วยต้องการสื่อให้เห็นถึงพฤติกรรมของมานิที่ดูแปลกตากว่าที่พบทั่วไป ี่มีความเป็นปัจจุบันกว่าภาพ 4 และภาพ 8 ด้วยเครื่องแต่งกาย ใช้ภาพถ่ายด้วยฟิล์มสไลด์สี ซึ่งอายุภาพไม่เกิน 40 ปี (นับจากการสำรวจข้อมูลของสถาบันทักษิณคดีศึกษา) กลวิธีใช้ภาพเป็นตัวเดินเรื่องเพื่อบอกถึงกิจกรรมบางอย่างของมานิ ภาพบอกถึงเหตุการณ์และสภาพแวดล้อม ณ ช่วงเวลาที่ถ่ายภาพ ไม่มีข้อมูลกำกับชื่อภาพ การพิจารณาภาพโดยหลักองค์ประกอบศิลปะอาจขึ้นกับทักษะและประสบการณ์ของผู้ถ่ายภาพและผู้มอง แต่เนื่องด้วยเป็นภาพเหตุการณ์ที่ไม่ได้พินิจพิจารณาหรือท่าทาง ลักษณะความเข้มของแสงที่ควบคุมได้ยาก

ภาพ 8 ภาพถ่ายแม่อุ้มลูก
(ที่มา: ธีระ จันทิปะ ถ่ายเมื่อ 15 พฤศจิกายน 2564)

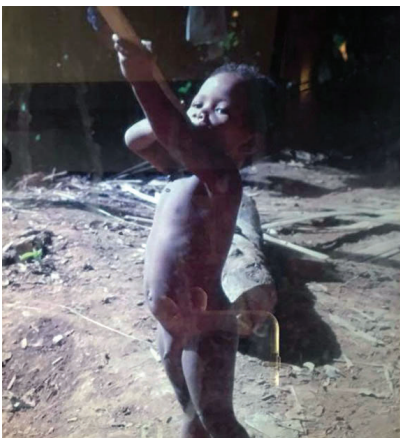
ภาพ 9 ป้ายข้อมูลอธิบายวัตถุ
(ที่มา: ธีระ จันทิปะ ถ่ายเมื่อ 7 ธันวาคม 2564)

ภาพ 10 รากมูตูป และหมากหม็อก
(ที่มา: ธีระ จันทิปะ ถ่ายเมื่อ 7 ธันวาคม 2564)

ภาพ 11 ส่วนจัดแสดงภาพถ่ายมานิ
(ที่มา : ธีระ จันทิปะ ถ่ายเมื่อ 7 ธันวาคม 2564)

ภาพ 12 ภาพถ่ายมานิวัยเด็ก
(ที่มา : ธีระ จันทิปะ ถ่ายเมื่อ 7 ธันวาคม 2564)

ภาพ 13 ภาพถ่ายมานิอยู่ในทับ
(ที่มา : ธีระ จันทิปะ ถ่ายเมื่อ 7 ธันวาคม 2564)

บางมุมมองมีอยู่อย่างเป็นธรรมชาติ แต่ก็มีบางภาพที่ใช้แสงไฟวาบเข้าช่วยเปิดมิติภาพ

การจัดแสดงเรื่องราวมานิของพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา เป็นเช่นเดียวกับงานชาติพันธุ์นิพนธ์ที่ไม่สามารถสะท้อนภาพความเป็นจริงของชาติพันธุ์มานิได้อย่างตรงไปตรงมา สอดคล้องกับการศึกษาวัฒนธรรมชุมชน “งานเขียนแนววัฒนธรรมชุมชนไม่สามารถเป็นภาพสะท้อนความเป็นจริงอย่างตรงไปตรงมา ดังที่นักเขียนแนวนี้ต้องการให้เป็น หากแต่กลับมาฐานะเป็นเพียงภาพลักษณ์ชุมชนที่ถูกผลิตขึ้นมาใหม่ ผ่านงานเขียนของเขาเหล่านั้นมากกว่า” (ยุกติ มุกดาวิจิตร, 2548, น.171) ความพยายามนำเสนอวิถีมานิอาจเป็นไปตามแนวทางญาณวิทยาที่ยึดถือภาพแทนมานิว่าคือความจริงของมานิ สามารถรับรู้เชิงประจักษ์ วัตถุที่นำมาจัดแสดงก็เป็นของจริงที่ชาติพันธุ์มานิใช้สอย ภาพถ่ายมานิก็ไม่ได้จัดจากจำลองภาพขึ้นมาแต่อย่างใด ความสัมพันธ์ภายในตัวบทที่ถูกสร้างขึ้นจึงต้องอาศัยกลวิธีนำเสนอ ใช้ลีลาภาพศิลป์ วรรณศิลป์ ทัศนศิลป์ ประกอบสร้างความหมาย อาจสื่อความหมายเดิมหรือสื่อความหมายใหม่ก็ได้ เป็นหน้าที่ของผู้อ่านผู้เห็นที่ต้องพิจารณาเอง

สัญญาวิทยากับการวิเคราะห์ความหมายแฝง

การศึกษาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสัญญวิทยา มีความทับซ้อนของกระบวนการสื่อความหมายในการจัดแสดงของพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยา การสื่อความหมายทำได้โดยการใช้รหัสซึ่งจะต้องเข้าใจร่วมกันตามที่ถูกสื่อคาคาการณไว้ ถึงแม้ว่าภาษาจะเป็นรหัสที่มีความสมบูรณ์ในระดับหนึ่ง แต่ก็มีหลายปัจจัยที่จำเป็นต้องมีสื่อประเภทอื่นประกอบ ทำให้ต้องใช้รหัสประเภทอื่นมาช่วยสื่อความหมายไป บางกรณีต้องใช้รหัสซ้อนกันสองระดับ อาทิ วัตถุ

สภาพแวดล้อม สื่อรูปแบบต่าง ๆ ขณะที่อักษรมีอำนาจตีความหมายและปิดกั้นความหมายอื่นหากไม่มีอักษรก็อาจเปิดช่องทางให้ตีความหมายเป็นอื่น แต่แท้จริงแล้วเป็นเจตนาของรูปแบบการจัดแสดงที่ต้องการให้ผู้ชมประทับใจในภาพ วัตถุหรือสื่ออื่นมากกว่าการอ่านข้อมูลอธิบายจำนวนมาก ดังนั้นข้อมูลที่เป็นอักษรจึงมีไม่มาก การใช้อักษรที่มากเกินไปก็ขาดความงามในการจัดแสดงและข้อจำกัดของพื้นที่

การวิเคราะห์ทางสัญวิทยาจะช่วยให้เราตระหนักถึงความสัมพันธ์อันหลากหลาย ในการวิเคราะห์ความหมายนัยแฝง เป็นวิธีการวิเคราะห์ที่ไซซูร์จำแนกประเภทของสัญญาณเป็นประเภทความหมายตรง และความหมายโดยนัยแฝง เมื่อความหมายตรงนั้นมาจากการรับรู้ถึงสิ่งที่ประกอบสร้างเป็นนิทรรศการถาวรที่ได้กล่าวในขั้นต้นแล้ว ส่วนความหมายนัยแฝงมาจากตีความนิทรรศการถาวรในภาพรวมหรือการตีความแยกชิ้นของสิ่งที่จัดแสดง โดยจะวิเคราะห์เชิงสรุปจากข้อมูลภาคสนามและประสบการณ์ผู้เขียน ผู้เข้าชม นิทรรศการอาจจะไม่ได้ตีความหมายแฝงเช่นผู้เขียนข้อสรุปเป็นกรณีดังนี้

ภาพถ่ายคนนั่งในความหมายแฝง ภาพถ่ายเป็นภาพแทนเสมือนจริงของมานิ ภาพถ่ายที่ทำให้ผู้เห็นเข้าใจความหมายตรงดังภาพ ตำแหน่งที่ติดตั้งโดดเด่นจะเป็นการสร้างภาพจำสำหรับผู้ชม ทำให้เข้าใจว่ากริยามานิในวัยเด็กดูเรียบร้อย การใช้เครื่องแต่งกายตามภาพทั้งที่ไม่ปรากฏว่ามานิทั่วไปการแต่งกายในลักษณะนี้ ซึ่งต่างจากเจตนาที่ต้องการให้เห็นการแต่งกายอย่างปกติ ภาพถ่ายในสมัยรัชกาลที่ 5 ที่บอกความน่ารักน่าเอ็นดูของคนนั่ง สามารถตีความไปถึงการที่มานิได้ถูกการรับรองสถานะของว่าเป็นชาติพันธุ์หนึ่งในประเทศไทยจากผู้ปกครองสูงสุดอย่างน้อยก็ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งตีความได้ว่า

ภาพ 14 ภาพถ่ายมานิกำลังกินข้าว
(ที่มา : ธีระ จันทิปะ ถ่ายเมื่อ 7 ธันวาคม 2564)

มานิไม่ใช่คนไทยทางลักษณะรูปร่างกาย สัตว์ที่ดูคล้ายในข้อเท็จจริงอาจนำไปสู่การตีความเรื่องเหยียด/กีดกันผิวสีก็เป็นได้

นอกจากนั้นแผ่นป้ายบทกวีเรื่องเงาะป่า ทำหน้าที่แทนป้ายแสดงข้อมูลทั่วไป มีนัยแฝงถึงอัจฉริยภาพของรัชกาลที่ 5 ในด้านวรรณศิลป์ และแสดงถึงความเมตตาที่พระองค์ทรงรับเลี้ยงมานิ ดังข้อเขียนเรื่อง “คนั่ง” เงาะป่า ผู้ทะยานด้วยวาสนา มาเป็นมหาดเล็กพิเศษ ‘คุณพ่อหลวง’ ร.5” ของโรม บุนนาค (โรม บุนนาค, 2558) ป้ายที่จัดแสดงยังมีความหมายแฝงดังบทกวี “อันบิลานี้ทายางอิโปะ แม่เปาโผล่ถูกเนื้อที่ตรงไหน เป็นยาพิษโลหิตสูบส้านไป ไม่มีใครรอดพ้นสักคนเลย” บิลานี้เป็นลูกดอกใช้คู่กับบอเลา (กระบอกสำหรับเป่า) มานิจะอาบยาพิษจากยางอิโปะ หรือเรียกอีโปะห์ คนใต้เรียก ยางน่อง มานิใช้ในการล่าสัตว์ ในอดีตประเทศมาเลเซียใช้เป็นเครื่องมือประหารชีวิตอีโปะห์แสดงถึงภูมิปัญญาในการประยุกต์ใช้ทรัพยากรเพื่อการดำรงชีพ ดังที่ถูกขนานนามว่า “เจ้าแห่งสมุนไพรร” ทั้งนี้สิ่งรับรู้และตีความหมายนัยแฝงหรือความหมายตรงต่างก็แสดงถึงความต่างจากคนใต้

บอเลา หรือที่คนใต้เรียก “ตุ๊ด” เป็นวัตถุของจริงของมานิ ลักษณะเป็นกระบอกสำหรับเป่าลูกดอก

ท่าจากไม้ซาง ความหมายนัยแฝงแสดงว่าไม้ซางเป็น
ทรัพยากรในพื้นที่ที่มานิอาศัย ทราบถึงคุณสมบัติ
ไม้ซางที่ลำต้นตรงไม่มีข้อมากอย่างไม้ไผ่ การตกแต่ง
ผิวเป็นลายเส้นแสดงถึงความเข้าใจหรือรู้จักความงาม
มีทักษะศิลปะระดับหนึ่ง ทั้งด้านลวดลายและเทคนิค
การสร้างลาย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นส่วนหนึ่งของ
วัฒนธรรมมานิ ไม่ได้เป็นคนป่าไร้อารยะอย่างที่
หลายคนรับรู้มา ความตรงและความยาวของบอเลา
สำหรับปากเป่าลูกดอกแสดงถึงทักษะหรือความ
เข้าใจหรือประสบการณ์เชิงวิทยาศาสตร์ในการควบคุม
ทิศทางกระแสลม แรงดันลม การเคลื่อนที่ในวิถีโค้ง
การใช้บอเลาแสดงวิถีแบบนายพรานล่าสัตว์ของมานิ
และความสมบูรณ์ของสัตว์ป่าที่ถูกล่า

กระบอกใส่บิลา เป็นกระบอกไม้ไผ่ลูกดอก นัยแฝง
ที่มีคือความรู้/ทักษะด้านศิลปะเช่นเดียวกับบอเลา
นอกจากนั้นมานิยังมีความรู้เกี่ยวกับพิษของยาง
นองต้น การจัดเก็บและการป้องกันพิษ เพื่อห่อหรือ
ถ้าวลิยใช้ผูก/แขวนขณะใช้งาน ทั้งนี้การไม่จัดแสดง
บิลาทำให้การจินตนาการไปพ้องกับรูปลักษณ์ของ
ลูกดอกทั่วไป ในขณะที่นัยแฝงของบิลาคือความรู้
หรือประสบการณ์เชิงวิทยาศาสตร์ในกำหนดลักษณะ
การควบคุมทิศทาง การรับแรงลมส่งบิลาให้พุ่งออก
ไป ความแข็งแรง ความแหลมของปลายบิลา

ความหมายนัยแฝงในส่วนสุนทรีรสของมานิ
หรือสับผม เป็นเครื่องประดับของเพศหญิงเท่านั้น ไม่ได้ใช้หัวผม
เนื่องจากผมหยิกขมวดติดหนังศีรษะ
ลวดลายก็มีนัยแฝงเช่นเดียวกับบอเลาและกระบอก
ใส่บิลา เครื่องดนตรีที่ทำจากไม้ไผ่ ที่พบเห็นจะมีถึง
3 รูปแบบ ที่คล้าย ๆ กัน การที่ส่วนที่ปิด-เปิดด้วย
กาบหมากหมายถึงสามารถคุมโทนเสียงได้ ไม่ได้
เป็นเครื่องดนตรีแบบเสียงเดียว ในกลุ่มมานิคงมี
การเล่นดนตรีแต่ไม่แน่ชัดว่าเพื่อการบันเทิงหรือใช้
ในพิธีกรรม เป็นสิ่งที่บ่งชี้ว่ามีวัฒนธรรมเกี่ยวข้อง

กับเสียง เครื่องเป่าเลียนเสียงนก ใช้กลไกควบคุม
โทนเสียงให้คล้ายเสียงนก คงใช้ส่งสัญญาณเรียกนก
เพื่อล่าหรือเพื่อจับเป็นเหยื่อสัตว์อื่น แสดงให้เห็น
ว่ามานิเข้าใจพฤติกรรมของนกบางชนิดและเรียนรู้ที่
จะจัดการ อาจใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้อีก ลูกบิดหิน
ที่ร้อยเป็นสร้อย นัยแฝงบอกว่าผู้หญิงที่ใส่หมายถึง
ได้แต่งงานแล้ว หากไม่ได้ใส่สร้อยแต่ทัดดอกไม้ที่หู
หมายถึงยังเป็นสาวบริสุทธิ์ เนื่องจากมานิมีคติ
เกี่ยวกับเรื่องเพศพอสมควร เช่น ไม่นอกใจกันและ
กัน มีข้อห้ามเกี่ยวกับพ่อและลูกสะใภ้ สุนทรีรส
ของมานินับว่าเข้าข่ายวัฒนธรรมของกลุ่มชน แต่ยังไม่
สามารถสืบย้อนหรือหาหลักฐานเพื่อรู้ว่าแต่ละกรณี
เริ่มปฏิบัติกันมายาวนานเพียงใด หรือเพิ่งพัฒนาใน
สมัยประวัติศาสตร์ ส่วนภาพแม่อุ้มลูก บอกนัยแฝง
ถึงความสัมพันธ์ของผู้เป็นแม่ที่มีต่อลูก ลูกบิดที่ใส่
อาจจะไม่ใช่สิ่งที่มีในพื้นที่ป่า อาจมีการติดต่อกับ
ชนกลุ่มอื่นและแลกเปลี่ยนสิ่งของกัน รากมูตบมีนัย
แฝงถึงภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพรและการรักษา
ตนเองจากโรคบางชนิด มานิรู้จักพืชพันธุ์หลากหลายชนิด
และเรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์จากพืชเหล่านี้

ชุดภาพประกอบที่อยู่ในตู้ วางไว้ชั้นละภาพ มี
ด้วยกันสามชั้น เป็นลักษณะการวางชั่วคราว ไม่ได้
แขวนหรือตรึงไว้กับผนังตู้ (วางพิง) ในภาพรวมดู
คล้ายยังไม่ได้ติดตั้งสมบูรณ์ ภาพแรกมานิวัยเด็ก
เป่าลูกดอกแสดงถึงความน่ารักน่าเอ็นดู ไร้เดียงสา
แม้จะเปลือยกายแต่ไม่ได้ก่อความรู้สึกในเรื่องเพศ
ทางลบ เด็กที่หัดเป่าลูกดอกอาจหมายถึงช่วงวัย
การเรียนรู้และเตรียมพร้อมที่จะต้องเผชิญกับโลก
กว้างเมื่อถึงวัย 3-4 ขวบ เป็นโลกของมานิที่ใกล้ชิด
ธรรมชาติ แต่ก็เป็นไปได้ที่จะเข้าเมืองตามพี่ ๆ วัย
เด็กหากล่าสัตว์ได้ จะนำกระดูกหรือเขี้ยวสัตว์ตัวนั้น
มาร้อยเป็นสร้อยคอ สัญลักษณ์ของภาพยังกระตุ้นไป
ยังสุนทรียะ สามารถผูกยึดเป็นความทรงจำ และ

จินตนาการไปยังความเคลื่อนไหวชุกชุมของวัยเด็ก
แนวทางฝึกฝนหรือการถ่ายทอดการดำรงชีพ

อีกภาพเป็นภาพถ่ายมานิอยู่ในทับ (เพิงพัก)
นัยแฝงจากลักษณะทับ เป็นเพิงทำขึ้นอย่างง่าย ใบไม้
ที่คลุมด้านบนไม่คงทน อาจจะเพราะนิยมย้ายถิ่นจึง
ไม่สร้างที่พักให้ถาวร (ปัจจุบันเริ่มมีสร้างแบบถาวร
มากขึ้น) การย้ายที่พักระหว่างวิถีที่ถูกรตราให้มา
นิเป็นจำเลยสังคมเกี่ยวกับการทำลายป่า แต่ใน
ความเป็นจริงส่วนหนึ่งย้ายที่พักระหว่างความเชื่อ
จากเหตุการณ์ต่าง ๆ ลักษณะการย้ายถิ่นเป็นการ
ย้ายอย่างเป็นวงรอบที่น่าสนใจ ในรอบปีหนึ่ง ๆ มา
นิจะย้ายมายังตำแหน่งเดิมในเวลาใกล้เคียงกันกับ
ปีก่อน เป็นไปได้ว่าพืชพันธุ์ได้ฟื้นฟูตัวรอการเก็บ
บริโภค และเป็นฤดูกาลของผลไม้แต่ละชนิดแต่ละ
ถิ่น ในทับจะอยู่อาศัยเพียงครอบครัวเดียว ชายหนุ่ม
ต้องไปสร้างทับหลังใหม่สำหรับครอบครัวใหม่

ภาพสุดท้ายภาพถ่ายมานิกำลังทานข้าว นัยแฝง
จากภาพนี้อาจมองไปทางลบได้ง่าย เห็นพฤติกรรม
นั่งยองกินข้าวด้วยกันดูคล้ายกำลังแย่งกันทานข้าว
หรือกำลังตื่นเต้นกับอาหารต่างแดน หากแต่เป็น
คตินิยมมานิที่จะแบ่งปันอาหารและสิ่งของและทำ
กิจกรรมร่วมกัน ภาชนะใบตองอาจมองไปเรื่อง
สุขอนามัยที่ยังมีน้อยอยู่ แต่ภาพนี้การทานข้าวจะ
ไม่ได้พบเห็นทั่วไปในวิถีของมานิ ระยะแรกของการ
ศึกษามานิ กลุ่มผู้ศึกษาจะเตรียมเสบียงอาหารไป
ด้วย เนื่องจากเส้นทางไปยังพื้นที่มานิอยู่อาศัยนั้น
ต้องเดินเท้าค่อนข้าง จึงซื้อข้าวเพื่อแบ่งปันให้มานิ
ช่วงนั้น (พ.ศ.2523-2529) มานิไม่หุงข้าวหรือปรุง
อาหาร ส่วนมากกินเผือก มัน และพืชจากป่า เพราะ
ฉะนั้นภาพนี้เป็นเพียงเหตุบังเอิญที่ถ่ายภาพเอาไว้
อาจด้วยเห็นว่าแปลกตาในสายตาคนเมือง แต่คง
ไม่ได้เจตนาดูแคลนมานิอย่างที่เราเห็นคิดและไม่ได้
รับข้อมูลอื่นประกอบ

ป้ายข้อมูลคำบรรยายภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
ข้อมูลจำเพาะของมานิ ที่บางจุดยังสับสน
บางจุดยังแฝงไว้ซึ่งการดูแคลน การมองว่าเป็นเรื่อง
แปลกและมองว่าไม่ใช่พฤติกรรมของผู้คนใน
ปัจจุบัน ดังย่อหน้าแรกการใช้ชื่อเรียก ชุดคำที่เป็น
ชื่อเรื่องใช้คำว่า “เซม้ง” แต่ส่วนเนื้อหาใช้คำว่า
“ซาไก” คาดว่าข้อมูลเดิมทั้งหมดคงใช้คำว่า “ซาไก”
แล้วจึงแปลเป็นภาษาอังกฤษ จากนั้นน่าจะมีการ
แก้ไขภาษาไทยคำว่า “ซาไก” เป็นคำว่า “เซม้ง” ก่อน
จะพิมพ์ป้าย ในกรณีชื่อเรียกนี้คงมีความเข้าใจสับสน
และผู้ออกแบบป้ายอาจจะไม่รู้เรื่องนี้ก็เป็นได้ ยังมี
คำผิดปรากฏ “Negreto” (Negrito) อาจเป็นความ
ผิดพลาดทางเทคนิคการผลิต แต่ก็สะท้อนไปถึงการ
ไม่ให้ความสำคัญต่อการสื่อสารสาธารณะ ในย่อหน้า
ที่ 2 มีนัยแฝงบอกถึงพฤติกรรมแปลกที่ยกขึ้นมาให้
เด่น “เริ่มจากอุจจาระจากที่ไกลที่พักแล้วค่อย ๆ ขยับ
เข้าใกล้เรื่อย ๆ พอเกือบถึงที่พักก็จะย้ายที่อยู่ใหม่”
ถึงแม้สิ่งนี้จะจริง แต่สาเหตุการย้ายที่
พักอาศัยก็มีเหตุผลอื่นอีก พฤติกรรมอื่นของมานิที่
น่าสนใจดูไม่เป็นเชิงลบหรือเหยียดไม่ได้รับการ
บรรจุอยู่ในเนื้อหา เจตนาแฝงในคำบรรยายเพื่อให้
เด่นน่าสนใจ อาจไม่เป็นที่พึงใจโดยเฉพาะถ้าเจ้าของ
วัฒนธรรมได้มาพบเห็น ย่อหน้าที่ 3 การใช้ยาสมุนไพร
รักษาโรคก็มีนัยแฝงคล้ายกับกรณีรากมูตบที่มานิ
ชำนาญเรื่องการใช้ประโยชน์จากสมุนไพร ย่อหน้า
สุดท้ายบางประโยคอาจทำให้การตีความสับสน
“เมื่อสามีและภรรยาจะเสพสมกันนอกที่พักโดยชุด
มันในป่า” ข้อเท็จจริงมีคติที่จะไม่เสพสมในที่พัก
และไม่ได้เสพสมโดยการชุดมัน คตินิยมเกี่ยวกับ
การเสพสมเป็นจารีตอย่างหนึ่งที่มานิไม่เสพสมใน
ที่พัก และจะใช้ถ้อยคำเชิงสัญลักษณ์ นั่นคือการ
ชวนกันไป “ชุดมัน” หมายถึง การบอกอีกฝ่ายหนึ่ง
ว่าพร้อมที่จะเสพสมกัน ต้องชวนกันออกจากที่พัก

ไปยังพื้นที่อื่นในลักษณะเดียวกันกับการไปขุดมันเพื่อเป็นอาหาร

ความเป็นอื่นจากคนอื่นนิยาม

ชาติพันธุ์คนใดเป็นอย่างไรที่จะเป็นคู่เทียบให้เห็นถึงความเป็นชาติพันธุ์อื่น คนทางใต้/ไทยใต้/คนปักษ์ใต้ที่เรียกขานกันอาจจินตนาการไปถึงอัตลักษณ์คนใต้หากกล่าวถึงลักษณะทางร่างกายยังไม่มีข้อสรุปที่เด่นชัด ส่วนใหญ่จะใช้ภาษาเป็นเกณฑ์เทียบเคียงมากกว่า คนพื้นเมืองภาคใต้ถูกจัดในกลุ่มภาษากลุ่มไท-กะได (Tai-Kadai) เป็นคนไทยที่พูดภาษาไทย (ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน), 2564) การนิยามความเป็นคนใต้ที่สัมผัสได้ง่ายคือพฤติกรรมที่แสดงออกและรูปลักษณ์ทางร่างกาย ทว่าการนำข้อสรุปเพื่ออ้างอิงในความเป็นอื่นในบทความนี้จะพิจารณาในองค์ประกอบของสิ่งที่คนใต้ไม่ได้ใช้สอยไม่ได้ยึดถือปฏิบัติ ภายใต้านิยามของพิพิธภัณฑคดีชนวิทยา โดยนับช่วงเวลาเปรียบเทียบก่อนการเปิดให้บริการอาคารนวมภูมินทร์ของพิพิธภัณฑคดีชนวิทยา เมื่อ พ.ศ. 2539

ระบบวัฒนธรรมของสังคมที่สร้าง/มีความเป็นอื่นหลายประการ ความเป็นอื่นเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของระบบ เป็นคู่เทียบกับความไม่เป็นอย่างอื่น ความสำคัญของความเป็นอื่นในความหลากหลายทางชาติพันธุ์พบเห็นในเกือบทุกพื้นที่ทุกสังคม ในกรณี “มานิ” นับเป็นชนกลุ่มน้อยของชาติพันธุ์ที่ปรากฏในภาคใต้ การกีดกัน/จำแนกแยกส่วนชาติพันธุ์มานิออกไปจากกลุ่มชาติพันธุ์หลักไปสู่ความเป็นอื่น แม้ว่าไม่ได้มีเจตนาเหยียดความเป็นอื่นแต่การให้เป็นอื่นนั้นมีความแนบเนียนซับซ้อน จนบางครั้งมานิก็อาจยอมรับกับสถานะที่คนในสังคมทั่วไป (กลุ่มชาติพันธุ์หลัก) กำหนดให้เป็น/กำหนดความหมายให้

การสื่อความหมายผ่านการจัดแสดงนิทรรศการนี้ เป็นตัวแทนการใช้อำนาจในความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมจากความรู้ชุดหนึ่งหรือกฎเกณฑ์ชุดใด ๆ ชุดหนึ่ง ที่ผู้คนสังคมมีความเห็นคล้อยตามหรือไม่โต้แย้งเกินสัดส่วนที่จะรับได้ และการประกอบสร้างความหมายใหม่ขึ้นด้วยการจัดจำแนกหมวดหมู่ให้ความหมายและความสำคัญใหม่ ระบอบการจำแนกชาติพันธุ์ก็มาจากกฎเกณฑ์ชุดหนึ่งที่มองว่าชาติพันธุ์อื่นมีความแตกต่างจากชาติพันธุ์หนึ่งซึ่งกลุ่มหลักของสังคมมักเป็นผู้จำแนก ความเป็นอื่นของมานิที่ปรากฏในการจัดแสดงจึงเป็นผลจากการที่มีข้อมูลจำเพาะที่ไม่ชัดเจน/ไม่มากพอ ความมีอยู่น้อยหรือไม่กระจ่างชัดดังกล่าวประกอบกับการไม่ได้รับความสำคัญต่อการจัดระบบข้อมูลเพื่อการใช้ประโยชน์ หรืออาจเป็นผลจากพัฒนาการของสังคมกระแสหลักที่มองระดับมหภาคเป็นแกนหลัก หรือผลพวงจากข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ที่ถูกกดทับอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นที่ส่งผลต่อการกำหนดกรอบกระบวนการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เพื่อการออกแบบจัดแสดงคงหลีกเลี่ยงไม่พ้นต้นทางของข้อมูลและองค์ประกอบอื่นอันเป็นการเมืองของพิพิธภัณฑที่รัฐเข้าไปมีส่วนสนับสนุนทางใดทางหนึ่ง ทำให้การจัดแสดงเกิดขึ้นในลักษณะที่เป็นสภาวะหนึ่งในการครอบงำทางความหมายโดยชุดข้อมูลหนึ่ง หรืออาจจะกล่าวได้ว่าวัตถุที่นำมาจัดแสดง ภาพประกอบการจัดแสดงตัวบทที่ประกอบการจัดแสดง หมายรวมถึงแนวคิดในการจัดแสดงได้ถูกซ้อนทับไว้ด้วยความหมายที่ซับซ้อนหรือคลุมเครือ และมักจะบีบเส้นทางให้เดินเข้าไปสู่ลักษณะการจัดแสดงในรูปลักษณะการสื่อความหมายอย่างพหุนาฏกรรม ความพยายามในการสื่อความหมายต่อผู้ชม ด้วยกระบวนการที่เร่งรีบและถูกรายล้อมจากปัจจัยอื่น ถึงแม้จะใช้สื่อหลากหลาย

ชนิดเพื่อเพิ่มความน่าสนใจก็ตาม แต่เสมือนการใส่
ความหมายในรหัสที่ต้องการนั้นคลาดเคลื่อนไป
จากความหมายเดิมที่เคลื่อนไปด้วยการเมืองใน
พิพจน์อีกชั้นหนึ่ง

หากจะมองไปยังปัจจัยที่ส่งผลต่อกระบวนการ
ในการนำเสนอความหมาย ประการแรกเป็นการ
เลือกใช้รูปแบบกระบวนการที่ดี ที่ถูกต้องหรือที่
เหมาะสม ต่อมาเป็นเงื่อนไขของระยะเวลาการ
ดำเนินการแต่ละขั้นตอนในกระบวนการตั้งแต่เริ่ม
จนครบถ้วน เงื่อนไขเวลายังสัมพันธ์กับปริมาณ
คุณภาพและความถูกต้องของข้อมูล(ทั้งด้านเนื้อหา
และตัววัตถุ) ปัจจัยเรื่องจำนวนและประสบการณ์ผู้
ปฏิบัติการทั้งกระบวนการ ปัจจัยความหลากหลาย
ของเทคนิคและเครื่องมือที่เอื้อต่อการนำเสนอ
ปัจจัยที่สำคัญในการสลายปัญหาต่างๆ คืองบ
ประมาณ เพราะงบประมาณได้ผูกตรึงปัจจัยต่างๆ
ไว้เกือบทั้งหมด การได้รับงบประมาณที่เหมาะสมเพียง
พอนั้นส่งผลโดยตรงและโดยอ้อมต่อการประกอบ
สร้างนิทรรศการ งบประมาณอาจเป็นสัญญาณตัว
สุดท้ายที่มีอำนาจควบคุมการสื่อความหมายให้มี
ความเป็นอื่น

จากการนำแนวคิดสัญวิทยามาทำความเข้าใจ
กระบวนการสื่อความหมาย ทำให้เห็นว่าการใช้ภาพ
แทนหรือวัตถุของชาติพันธุ์มาเป็นส่วนประกอบ
จัดแสดงนิทรรศการ เพื่อเป็นสัญญาณที่จะมองเห็น
อัตลักษณ์มานี้มีความสำคัญ/จำเป็นมากกว่าการใช้
ตัวบท (ปกติผู้คนจะสนใจรูปสัญญาณมากกว่าตัวบท)
การวิเคราะห์ไปสู่ตัวบทอย่างรอบด้านก็ส่งผลต่อการ
กำหนดการสื่อความหมาย แต่นั่นก็เป็นดังดาบสองคม
คมแรกที่ทำให้อำนาจนิทรรศการสื่อความหมาย
ด้วยฐานความรู้สภาพภูมิศาสตร์สังคม ค่านิยมพื้นฐาน
และประสบการณ์ตนเอง จะสามารถตีความและสร้าง
ความหมายใหม่ได้อย่างอิสระ หรือจะเป็นอีกคมของ

ดาบที่การตีความรูปสัญญาณเห็นเพียงความหมาย
ตรง อันจะปิดกั้นสิ่งที่คล้ายจะไม่สำคัญในความคิด
หรือครอบงำให้ความหมายเป็นไปตามที่ต้องการให้
หมายถึง ผ่านอำนาจการจัดแสดง และเป็นไปได้อีก
ที่บางคนไปไม่ถึงความหมายที่ต้องการให้หมายถึง

การวิเคราะห์สัญวิทยาเพื่อการสื่อความหมาย
จึงต้องศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ที่มีส่วนสำคัญใน
การอธิบายกระบวนการของการเกิดรูปสัญญาณและ
ความหมายสัญญาณ และช่วยในการค้นหาแนวคิดการใช้
รูปสัญญาณ และกำหนดรูปแบบการสื่อความหมาย
หารูปสัญญาณเชิงประวัติศาสตร์ที่มีความจำเพาะ
มากไปก็ยากแก่การตีความให้เป็นอื่น ทำให้เกิดการ
สื่อความหมายเป็นไปตามเจตนารมณ์ผู้สื่อ แต่ทว่า
ความหมายสัญญาณที่ถูกให้ความสำคัญมากกว่ารูป
สัญญาณจะเปิดโอกาสให้มีการสื่อความหมายและ
ตีความได้อิสระ

การให้ความสำคัญต่อการทำงานของสัญญาณ
ส่งผลต่อการสื่อความหมายและการรับรู้ความสัมพันธ์
ระหว่างความหมายสัญญาณกับรูปสัญญาณจะนำไป
สู่ความเข้าใจร่วมกันของผู้คนในสังคม และจะย้อน
กลับมาเป็นเงื่อนไขของการเลือกสัญญาณที่เหมาะสม
ในทำหน้าที่การสื่อความหมาย ในขณะเดียวกัน
แนวทางนี้กลายเป็นข้อจำกัดต่อการจัดแสดง เพราะ
ผู้ปฏิบัติการไม่กล้าพอที่จะเลือกใช้รูปสัญญาณอื่น เพราะ
ไม่มั่นใจว่าจะทำให้การสื่อความหมายมีประสิทธิภาพ
มากกว่าเดิม

ความเป็นอื่น/คนอื่น ถูกสังคมกำหนดและเชื่อ
เช่นนั้นมานาน เป็นอื่นเพราะเงื่อนไขทางกฎหมาย
คนอื่นเพราะไม่ใช่ในทางวัฒนธรรม ไม่ใช่ในทาง
เชื้อชาติ ไม่ใช่ในทางพื้นที่ ไม่ใช่ในทางรูปลักษณ์
ถูกแบ่งอัตลักษณ์ของ “คนใต้” กับ “ไม่ใช่คนใต้” ดัง
นั้นในตีความการสื่อความหมายในกรณีมานี้ นั้น มี
ความเป็นไปได้ที่จะใช้ความรู้เพียงชุดเดียวหรือ

มากกว่านั้นแต่ไม่ได้บูรณาการข้อมูลทั้งหมด ความไม่ครบรอบด้านนี้ส่งผลต่อการเกิดกันชุดความคิดอื่นหรือชุดความคิดที่ให้ความหมายให้พลังได้น้อยออกจากพื้นที่รับรู้ของสังคม ไปสู่ความเป็นอื่น วิธีใช้ชุดความรู้นี้ก็เพียงมายาคติชุดหนึ่งที่กำลังถูกทบทวนก่อนใช้ชุดความรู้อื่นเพื่อการปรับปรุงนิทรรศการถาวร การสร้างความหมายในเป็นอื่นที่ไม่ใช่คนใต้ตามนัยข้างต้น นำไปสู่การผลักออกจากประวัติศาสตร์ในมิติอื่น ๆ ด้วย ทำให้มิติของการแก้ปัญหาความมั่นคง ปัญหาเรื่องชาติพันธุ์ถูกลดลงทิศทางที่จะคลี่คลายแรงปะทะ และเป็นไปได้ที่จะก่อให้เกิด/มีแนวโน้มการใช้ความหมายสัญลักษณ์อย่างไม่ตั้งใจในลักษณะการดูแคลนปิดกั้น/ลิดรอนความเป็นคนใต้ของมานิจจากสังคมใหญ่อย่างไม่รู้ตัวโดยชอบธรรมและแนบเนียน

โดยตัวบทของบทความนี้ไม่สามารถทำความเข้าใจเรื่องดังกล่าวได้อย่างครอบคลุมหรือกว้างขวางเพียงพอ เนื่องจากข้อจำกัดเรื่องเวลาและสถานการณ์ที่ไม่ปกติ แต่สิ่งที่เป็นเป้าหมายคือการพยายามอธิบายกระบวนการที่มีความซับซ้อนของการสื่อความหมายและการใช้ความหมาย ตรวจสอบปัจจัยอำนาจและการเมืองในพิพิธภัณฑ์ที่เป็นเสมือนอำนาจในการกำหนดนิยามมานิจเบื้องต้น

การเมืองของพิพิธภัณฑ์ที่ปรากฏในผู้จัดแสดงยังต้องพึ่งพาตัวอักษร อันมีบทบาทในการกำกับความหมายของวัตถุ ภาพวาด ล้อม ภาพ สื่อประเภทต่าง ๆ และสื่อความหมายต่อจากสิ่งที่จัดแสดง สารเชิงสัญลักษณ์ของวัตถุจัดแสดงที่เป็นภาษาไม่ได้เพียงช่วยจำแนกแยกแยะ แต่ทำหน้าที่หน่วงเหนี่ยวไม่ให้ความหมายนัยแฝงเคลื่อนไหวเปลี่ยนมากกว่าที่คาดการณ์ไว้ มิฉะนั้นอาจถูกดึงเข้าสู่ทัศนคติของผู้ดูมากเกินไป

สิ่งจัดแสดงอาจมีลักษณะทางอุดมการณ์

(ideological) (ประชา สุวิธานนท์, 2558) และถือว่าเป็นหน้าที่หลักของพิพิธภัณฑ์ สิ่งเหล่านี้จะชี้นำผู้ชมไปสู่การค้นพบตัวความหมายที่ถูกเตรียมไว้ ทำให้มองข้ามความหมายบางตัวและรับรู้แต่เฉพาะบางความหมาย เบียดขับความหมายตัวอื่นและความหมายนัยแฝงไปอย่างแนบเนียน

ในขณะเดียวกันภาษา (ตัวอักษร) ทำหน้าที่ขยายความที่ถูกคัดสรรไว้ คำจึงให้อำนาจการควบคุมเนื้อหาภาพแก่คนสร้างสรรคภาพ ในมุมกลับการกำกับความหมายของภาพด้วยภาษาจึงเป็นการจำกัดศักยภาพในการสื่อความหมายของภาพ ด้วยเหตุนี้ กระมังที่คำมีหน้าที่ป้องกันและปราบปราม (repress) ความหมายอื่น ทำให้สิ่งที่ปรากฏในพิพิธภัณฑ์คติชนวิทยาก็ถูกวาทกรรมดังกล่าวครอบเอาไว้อีกระดับหนึ่ง เมื่อค่านิยมและอุดมการณ์ของสังคมเกี่ยวกับพิพิธภัณฑ์ต่างถูกปลูกฝังและปลูกเร้าผ่านภาพ ผ่านสารที่เป็นภาษา กระทั่งบีบรัดผู้ปฏิบัติการพิพิธภัณฑ์ให้อยู่ภายใต้กรอบคิดของอำนาจรัฐหรือวาทกรรมสังคม ไม่สามารถก้าวข้ามกับดักเช่นเดียวกับผู้เข้าชมพิพิธภัณฑ์

บทสรุป

การเริ่มกระบวนการศึกษา ทำความเข้าใจอัตลักษณ์ และการจัดแสดงเรื่องราวของชาติพันธุ์มานิจจากคำบอกเล่า จากข่าวของเครื่องใช้และข้อมูลวิชาการที่มีอยู่ ผ่านการวิเคราะห์และพิจารณาตามแนวทางที่ตนถนัด แล้วนำไปสู่การสื่อความหมายด้วยนิทรรศการถาวร โดยเป้าหมายหลักคือให้ข้อมูลเกี่ยวกับชาติพันธุ์มานิจ การวิเคราะห์ตามแนวสัณฐานวิทยา ไม่พบว่าการจัดแสดงได้พิจารณาไปถึงการตีความหมายของผู้ชมที่จะมองมานิจเป็นคนอื่นหรือไม่ โวหารของวัตถุจัดแสดงจึงเป็นการเมืองในการนำเสนอที่อยู่ที่อยู่ภายใต้กรอบคิดชุดหนึ่งหรือการตีความของนักวิชาการ

กลุ่มหนึ่ง ขณะเดียวกัน พิพิธภัณฑท์ก็ทำหน้าที่สื่อความหมายภายใต้วิธี/ข้อจำกัดในขณะนั้น ยังไม่ได้เป็นการนำเสนอที่สมบูรณ์แบบตามอุดมการณ์ สิ่งที่ปรากฏในผู้จัดแสดงนิทรรศการถาวร จำเป็นต้องถูกเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้เข้าชมในหลายลักษณะ และการเข้าชมหรือการใช้บริการพิพิธภัณฑท์ก็ยังเป็นเงื่อนไขใหม่สำหรับผู้คนในสังคมไทย จุดประสงค์การมาเพื่อให้ได้เห็นกับตามากกว่าการจะเรียนรู้นอกระบบตามแนวคิดพิพิธภัณฑท์สากล แต่ทว่าสื่อนิทรรศการต่าง ๆ ที่ปรากฏก็ได้สร้างภาพตัวแทน

อัตลักษณ์มานี้ได้ง่าย การทำความเข้าใจแบบง่ายภายใต้เวลาที่จำกัดเช่นนี้จึงตีความถึงความแตกต่างระหว่างคนได้กับมานี้ได้ชัดเจน โดยไม่ต้องผ่านระเบียบวิธีที่ซับซ้อน ดังนั้นชาติพันธุ์มานี้ไม่ใช่คนได้ในความหมายตรงและไม่ใช่ในความหมายนัยแฝงและอาจไม่ใช่ในนิยามที่พิพิธภัณฑท์ต้องการให้เข้าใจหรือเป็นไปได้ใหม่ที่มาไม่ได้ถูกแบ่งแยก/กีดกันให้เป็นอื่นโดยเจตนา แต่ไม่ได้ถูกนิยามว่าเป็นคนได้จากการตีความของผู้เข้าชมผ่านนิทรรศการ ■

เอกสารอ้างอิง

หนังสือ

- จิตร ภูมิศักดิ์. (2562). ความเป็นมาของคำสยาม, ไทย ลาว และของ และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ ฉบับสมบูรณ์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : ไทยควอลิตี้บุ๊คส์ (2006).
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2555). สัณนิษฐาน โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยมกับการศึกษารัฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : วิชาษา.
- ประชา สุวิธานนท์. (2538) แพล. โวหารของภาพ ใน วารสารวรรณคดี ปีที่ 21 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม 2538) หน้า 110-131
- ประทุม ชุ่มเพ็งพันธุ์. (2548). ศิลปวัฒนธรรมภาคใต้. กรุงเทพฯ : สุวีริยาสาส์น.
- ยุกติ มุกดาวิจิตร. (2548). อ่าน 'วัฒนธรรมชุมชน' : วาทศิลป์และการเมืองของชาติพันธุ์นิพนธ์แนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ : ฟาเดียวกัน.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. (2560, 6 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 18.
- สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2525). วัฒนธรรมพื้นบ้าน : แนวปฏิบัติในภาคใต้. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์.
- สุภาคย์ อินทองคง, ไพบุลย์ ดวงจันทร์, และกานดา กาญจนภาส. (2542). "ชาโก" ใน สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้. เล่ม 5. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์.
- อมรา ศรีสุชาติ. (2544). สายรากภาคใต้ : ภูมิทัศน์ ภูมิทัศน์ จิตทัศน์. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อาภรณ์ อุทกษณ์. (2558). "อัตลักษณ์และความหลากหลายทางชาติพันธุ์" ใน สืบโศกสหาย่านงานวิจัย วัฒนธรรมภาคใต้. เชียงใหม่ : ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เว็บไซต์

- ครองชัย หัตถา. (2557). พหุวัฒนธรรมภาคใต้. <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/cjwu/article/view/95352>
- โรม บุนนาค. (2558). “คนัง” เजाปาผู้ทะยานด้วยวาสนา มาเป็นมหาเด็กพิเศษ “คุณพ่อหลวง” ร.5. <https://mgronline.com/online/section/detail/9580000114192>
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2559) พิพธิภันท์กับการศึกษานอกระบบ. <https://lek-prapai.org/home/view.php?id=933>
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2564). ข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย. <https://www.sac.or.th/databases/ethnicedb>
- ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน). (2564). ข้อมูลกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย. <https://www.sac.or.th/databases/ethnic-groups/ethnicGroups/61>
- สถาบันทักษิณคดีศึกษา. (2564). ประวัติสถาบันทักษิณคดีศึกษา. http://ists.tsu.ac.th/page_detial_menu.php?idm=2&mid=1
- สมาคมอิมเปค. (2564). วันชนเผ่าพื้นเมือง. www.facebook.com/impectTH/?hc_ref=ARRPQB4IHkQicMBUHA4dQdIKDQwNxChN7i6r-5306-PrLrJdceSipewCMs2z_fq4MDU&fref=nf&tn_=kC-R
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2564). กลุ่มชาติพันธุ์คือบรรพชนคนไทย ความเป็นไทยเปิดรับทุกกลุ่มชาติพันธุ์. www.matichon.co.th/prachachuen/news_2528858
- สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.). (2564). กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย : งานวิจัยและความท้าทาย. <https://www.tsri.or.th/dl/548/กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย-งานวิจัยและความท้าทาย>
- Suvat Thonghom. (2021). The Negrito of Thailand. <https://web.archive.org/web/20130520173144/http://www.andaman.org/BOOK/chapter36/text36.htm>
- Wikipedia. (2021). Maniq people. https://en.wikipedia.org/wiki/Maniq_people